

Esteetön ja saavutettava ulkoliikuntatapahtuma kaikille - yhdenvertaisesti

Rosa Havumäki

Tekijä Rosa Havumäki	
Koulutusohjelma Liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Esteetön ja saavutettava ulkoliikuntatapahtuma kaikille – yhdenvertaisesti	Sivu- ja liitesivumäärä 56 + 9
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumista Suomen eri ulkoliikuntatapahtumissa. Työn tilaaja oli Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry.</p> <p>Tulevaisuudessa esteettömien ja saavutettavien tapahtumien merkitys korostuu entisestään, kun ihmisen elinikä kasvaa. Lisäksi moninaisessa yhteiskunnassa on yhä enemmän ihmisiä, joilla on erilaisia ominaisuuksia ja tarpeita. Esteettömyys ja saavutettavuus ymmärretään tässä opinnäytetyössä omina kokonaisuuksinaan, jotka täydentävät toisiaan. Saavutettavuus ymmärretään laajana käsitteenä, joka pitää sisällään niin palveluiden kuin viestinnänkin toimivuuden kaikille yhdenvertaisella tavalla. Esteettömyydestä puhuttaessa keskitytään fyysiseen ympäristöön ja sen toimivuuteen. Molemmat, sekä esteettömyys että saavutettavuus, ovat yhdenvertaisen ulkoliikuntatapahtuman kannalta hyvin oleellisia. Siksi tässä työssä niistä puhutaan usein rinnakkain.</p> <p>Tarve ulkoliikuntatapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden kartoituksesta on tiedostettu jo pitkään. Monet lait, määräykset ja ohjeistukset käsittelevät sisäliikuntatapahtumia eivätkä siten sovellu täysin ulkoliikuntatapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutuksen tueksi. Työn tavoitteena oli laajaan teoriapohjaan perehtymällä luoda käsitys esteettömyyden ja saavutettavuuden tarpeista ulkoliikuntatapahtumissa. Teoriapohjaan perehtymällä syntyi neljä ydinkysymystä liittyen esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumiseen. Neljä ydinkysymystä lähetettiin laajasti eri ulkoliikuntatapahtumien koordinaattoreille tai vastaaville toimijoille. Opinnäytetyöhön valikoidut vastaukset erottuivat niiden monipuolisuuden pohjalta. Vastauksissa oli eroja osittain siksi, että ulkoliikuntatapahtumat olivat keskenään hyvin erilaisia. Sen vuoksi vastauksia täydennettiin vielä kahdella haastattelulla, joista toinen järjestettiin tapahtumanjärjestäjän ja toinen alan asiantuntijan kanssa. Niiden avulla pystyi muodostamaan entistä tarkemman käsityksen siitä, miten toteuttaa kaikille esteetön, saavutettava ja yhdenvertainen liikuntatapahtuma.</p> <p>Työ toteutettiin aikavälillä 9 / 2018 – 4 / 2019. Sähköpostitse saaduista vastauksista ja haastattelusta kävi ilmi, että jokainen tapahtuma toteutti esteettömyyttä ja saavutettavuutta omalla tavallaan. Positiivinen asia oli se, että jokaisessa tapahtumassa esteettömyys ja saavutettavuus oli huomioitu ainakin jossain määrin. Tulevaisuudessa yhtäläisten esteettömyys- ja saavutettavuus-toimien merkitys kuitenkin korostuu entisestään ja tapahtumien tulisi pystyä palvelemaan jo kaista riippumatta osallistujien erilaisista tarpeista. Mutta miten tähän tavoitteeseen päästään?</p> <p>Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n sekä Invalidiliiton esteettömyyskeskuksen yhdessä toteuttamaa tarkistuslistaa <i>Esteetön ja saavutettava liikuntatapahtuma</i> käytettiin kysymysten ja haastattelun tukena. Kaikkien näiden pohjalta luotiin ulkoliikuntatapahtumille suunnattu tarkistuslista (Liite 2), jonka avulla esteettömien ja saavutettavien ulkoliikuntatapahtumien toteutuminen helpottuisi.</p>	
Asiasanat Esteettömyys, saavutettavuus, yhdenvertaisuus, moninaisuus, Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta ry, ulkoliikuntatapahtuma	

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Esteettömyys ja saavutettavuus.....	3
2.1	Esteettömyys ja saavutettavuus käsitteinä.....	3
2.2	Esteettömyys lainsäädännön näkökulmasta.....	5
3	Ympäristö.....	8
3.1	Esteetön ja saavutettava toimintaympäristö.....	8
3.2	Fyysinen esteettömyys.....	8
3.3	Sosiaalinen ja psyykinen esteettömyys.....	12
4	Esteettömyys ja saavutettavuus osana tapahtumaa.....	13
4.1	Suunnittelu.....	13
4.2	Viestintä.....	15
4.3	Tapahtuma-alue.....	17
4.3.1	Pysäköinti.....	18
4.3.2	Sisäänkäynti ja kulkuväylät.....	18
4.3.3	WC-tilat.....	19
4.3.4	Tapahtuma-alueen kartta.....	19
4.3.5	Opasteet.....	20
4.4	Asiakaspalvelu.....	22
5	Esteettömyyden kartoitus.....	24
5.1	ESKEH-esteettömyyden kartoitusmenetelmä.....	24
5.2	ADA-esteettömyyden kartoitusmenetelmä.....	25
5.3	OIVA-esteettömyyden kartoitustyökalu.....	25
5.4	Helppo Liikkua -kriteerit.....	26
5.5	Muut tavat arvioida esteettömyyttä.....	27
6	Työn tarkoitus ja tavoite.....	28
7	Työn toteutus.....	29
7.1	Aineistonkeruumenetelmät.....	30
7.2	Tutkimuksen tiedonantajat.....	33
8	Tulokset.....	35
8.1	Sähköpostitse lähetettyjen tutkimuskysymysten yhteenveto.....	35
8.2	Tapahtumanjärjestäjän haastattelu.....	37
8.3	Asiantuntijan haastattelu.....	40
9	Pohdinta.....	42
9.1	Tulosten pohdinta ja johtopäätökset.....	42
9.2	Tulosten luotettavuus.....	46
9.3	Oma oppiminen ja ammatillinen kehittyminen.....	48
	Lähteet.....	50

Liitteet.....	57
Liite 1. Ulkoliikuntatapahtumien järjestäjien vastukset tutkimuskysymyksiin.....	57
Liite 2. Tarkistuslista esteettömän ulkoliikuntatapahtuman tueksi	60

1 Johdanto

Esteettömyyden järjestäminen ja kehittäminen ovat nykyisin jatkuvasti esillä, kun suunnitellaan tapahtumia. Väestö vanhenee, tapaturmia sattuu ja monenlaiset sairaudet tulevat yhä yleisemmiksi väkiluvun kasvaessa. Esteettömyyden tarve kasvaa, jotta tulevaisuudessa jokainen voi kokea osallisuuden tunteen niin tapahtumissa kuin jokapäiväisten asioidenkin keskellä – yhdenvertaisesti. Ovatko Suomessa järjestettävät ulkoliikuntatapahtumat kuitenkaan toteutettu täysin yhdenvertaisesti kaikille?

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on syventyä tutkimaan esteettömyyden toteutumista ulkoliikuntatapahtumissa niin osallistujien, vapaaehtoisten kuin työntekijöidenkin kannalta. Työssä puhutaan myös esteettömyyden rinnalle muodostuneesta saavutettavuuden käsitteestä ja siitä, miten nämä kaksi termiä eroavat toisistaan.

Tarkoituksena on tutkia sitä, miten esteettömyys ja saavutettavuus on otettu huomioon Suomen ulkoliikuntatapahtumissa ja mihin asioihin tulisi vielä kiinnittää huomiota, jotta jokainen voisi osallistua niihin vammasta huolimatta. Tutkimuksen tukena käytetään Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n sekä Invalidiliiton esteettömyyskeskuksen yhdessä toteuttamaa tarkistuslistaa *Esteetön ja saavutettava liikuntatapahtuma* (Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE, Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta VAU ry, Esteetön ja saavutettava liikuntatapahtuma -tarkistuslista). Tarkistuslistaa apuna käyttäen opinnäytetyön lopputuotoksena toteutetaan ulkoliikuntatapahtumille suunnattu uusi tarkistuslista, jota tapahtumajärjestäjät voivat hyödyntää matkalla kohti esteettömiä ja saavutettavia ulkoliikuntatapahtumia.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii valtakunnallinen urheilu- ja liikuntajärjestö Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta VAU ry. VAU ry:n arvoja ovat osallisuus, yhteisöllisyys, esteettömyys, saavutettavuus ja oikeudenmukaisuus, jotka luovat punaisen langan sen toiminnalle (Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta ry, Yleisesti VAU:sta).

Rakennetun liikuntaympäristön esteettömyyttä tulee tarkastella monitahoisesti liikkumisen, näkemisen ja kuulemisen esteettömyyden sekä tilojen helpon ymmärrettävyyden näkökulmasta. Lisäksi liikuntapaikkojen suunnittelussa tulee huomioida liikkujiin ja urheilijoiden lisäksi yleisö, ohjaajat ja muut tilassa toimivat henkilöt. (Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta ry, Esteettömyys.)

Esteettömyydessä ei ole kyse ihmisen vammaisuudesta tai vammattomuudesta vaan yksinkertaisesti ihmisten erilaisuudesta. Sen vuoksi esteettömästä ympäristöstä hyötyvät

kaikki. Esteettömyyden merkitys korostuu jatkuvasti, kun ihmisten elinikä kasvaa ja iäkkäitä ihmisiä on yhä enemmän. Esteettömyys parantaa yhdenvertaisuuden kokemista, ihmisoikeuksien toteutumista sekä vähentää syrjintää ja syrjäytymistä. (Pesola 2009, 10.) Samat asiat nousevat esille lainsäädännössä. Suomen yhdenvertaisuuslain 30.12.2014/1325 tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää. Yhdenvertaisuuslain kolmannen luvun 15 §:n mukaan palvelujen tarjoajan tulisi tarjota kohtuullisia mukautuksia yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Kulloisellekin tilanteelle pitäisi tehdä asianmukaiset ja tarvittavat mukautukset, jotta vammaisen henkilö voisi kouluttautua, työskennellä ja osallistua palveluihin yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Suomen yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325.) Suomessa tehtävät esteettömyystoimet pohjautuvat yhdenvertaisuuteen, mikä on ehtona Suomen lainsäädännössä jo perustuslaista lähtien (Suomen Standarditoimistoliitto SFS ry 2010, 6).

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä liikuntatapahtumajärjestäjien tietoisuutta siitä, että esteettömyys ja saavutettavuus ovat laajoja ja moninaisia käsitteitä. Esteettömyys ja saavutettavuus saatetaan usein mieltää vain fyysiseen ympäristöön liittyväksi, vaikka nykypäivänä myös immateriaalinen eli aineeton saavutettavuus, kuten tiedonsaanti, on iso osa esteettömyyttä ja saavutettavuutta. (Pesola 2009, 1.)

Vaikka pääpaino onkin rakennetun ympäristön esteettömyydessä, esteettömyys on laaja kokonaisuus, mikä tarkoittaa myös kaikkien kansalaisten sujuvaa osallistumista työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Se merkitsee palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (Pesola 2009, 1.)

Vaikka esteettömyyden ja saavutettavuuden kannalta myös erilaiset luontotapahtumat ja -palvelut ovat myötätulessa, keskitytään tässä opinnäytetyössä perinteisiin massaulkoliikuntatapahtumiin, kuten eri juoksu-, suunnistus ja pyöräilytapahtumiin. Tarkoituksena on lisätä tapahtumajärjestäjien ymmärrystä esteettömyydestä ja saavutettavuudesta niin, että niistä tulisi itsestään selviä laatutekijöitä tapahtumaa suunniteltaessa. Se vaatii asenteiden muuttumista ja tiedon lisäämistä.

2 Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyys ja saavutettavuus ovat sellaisten esteiden poistamista, jotka vaikuttavat yksilön mahdollisuuksiin osallistua yhteiskunnan toimintaan (Ahola, Esteettömyys ja saavutettavuus ihmisoikeutena). Esteettömyydestä ja saavutettavuudesta puhuttaessa rinnalle usein nousee myös termi moninaisuus. Sillä tarkoitetaan ihmisten erilaisia ominaisuuksia ja rooleja sekä ryhmiä, joihin he kokevat kuuluvansa. Moninaisessa yhteiskunnassa jokaisen yksilön tulisi kunnioittaa toistensa erilaisuutta. (Kulttuuria Kaikille 2018a.)

2.1 Esteettömyys ja saavutettavuus käsitteinä

Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että kaikille tarjotaan yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistumiseen riippumatta heidän yksilöllisistä ominaisuuksistaan. Pelkästään esteetön pääsy ei tee tapahtumasta saavutettavaa. Saavutettavuus on laaja käsite, joka pitää sisällään niin viestinnän saavutettavuuden, hinnoittelun, asiakaspalvelun, rakennetun ympäristön kuin palveluiden toimivuudenkin. (Kulttuuria Kaikille 2015, 2.) Saavutettavuus muodostuu siis kokonaisuudesta, jonka jokainen osa on tärkeä. Viestinnällä pystytään tavoittamaan erilaisia ihmisiä saavutettavilla keinoilla, eikä hinnasta tule esteettä palvelujen käyttämiselle. Lisäksi toiminta tapahtuu esteettömissä tiloissa. Yksilöiden erilaiset ominaisuudet huomioiden, saavutettavuus edistää osallistumisen mahdollisuutta ja yhdenvertaisuutta. (Kuntaliitto, Saavutettavuusopas.)

EU:n saavutettavuusdirektiivin tavoitteena on tehdä verkkosivujen ja mobiilisovelluksien sisällöstä sellaisia, että kuka tahansa voisi niitä ymmärtää. Kaikille saavutettavien verkkosivujen ja mobiilisovelluksien toteutuminen vaatii sellaisia teknologisia menetelmiä, joilla pystytään turvaamaan palveluiden käyttö päätelaitteilla erilaisten apuvälineiden kanssa. Saavutettavia verkkosivuja toteutetaan suunnittele kaikille -periaatetta (Design for All) hyödyntäen. Sen tavoitteena on varmistaa, että kaikilla on mahdollisuus käyttää palveluita näkö- tai kuulokyvyssä, liikkumisessa tai kognitiivisissa taidoissa olevista puutteista huolimatta. Verkkopalveluita suunniteltaessa olisi tärkeää ottaa huomioon vaihtoehtoiset tavat sisällön esittämiseen. Tekstin lisäksi tällaisia tapoja ovat ääni, videomateriaalit, kuvat, symbolit ja viittomakieliset tiedot. (Valtiovarainministeriö, Saavutettavuus; Kuntaliitto, Saavutettavuusopas.)

Saavutettavuutta ja esteettömyyttä saatetaan joissain asiayhteyksissä käyttää toistensa synonyymeinä. Saavutettavuutta pidetään kuitenkin laajempänä käsitteenä ja se sisältää myös tapahtuman palveluiden ja viestinnän toimivuuden. Esteettömyydestä puhuttaessa

keskitytään erityisesti rakennettuun ympäristöön ja tilojen toimivuuteen. (Kulttuurilla Kaikille 2015, 2.)

Esteettömyys ja saavutettavuus ymmärretään tässä opinnäytetyössä omina kokonaisuuksinaan, jotka täydentävät toisiaan. Saavutettavuus ymmärretään laajana käsitteenä, joka pitää sisällään niin palveluiden kuin viestinnänkin toimivuuden kaikille yhdenvertaisella tavalla. Jotta palvelu on kaikille saavutettava ja yhdenvertaisesti toimiva, sen toteutus vaatii tiettyjä esteettömyystoimia. Esteettömyydestä puhuttaessa keskitytään fyysisen ympäristön ja tilojen toimivuuteen erityisesti liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen kannalta. Saavutettavuutta käsitellään siis enemmän liittyen aineettomaan immateriaaliseen ympäristöön, kuten verkkosivujen ja materiaalien helppolukuisuuteen ja ymmärrettävyyteen. Esteettömyydestä puhuttaessa keskitytään fyysiseen ympäristöön eli sellaiseen ympäristöön, joka on kaikkien henkilöiden käytettävissä. Myöhemmin opinnäytetyössä puhutaan esteettömyydestä ja saavutettavuudesta usein rinnakkain, koska yhdenvertaisen tapahtuman toteutumisen kannalta molemmat ovat yhtä tärkeitä.

Esteettömyyttä tulisi tarkastella niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin ympäristön näkökulmasta. Esteettömyys on siis monipuolinen liikkumisen, näkemisen ja kuulemisen esteettömyyden sekä tilojen helpon ymmärtämisen kokonaisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että jokaisen yksilön pitäisi pystyä osallistumaan yhdenvertaisesti toteutettuihin palveluihin ominaisuuksistaan riippumatta. Jokaisen henkilön oikeuksiin kuuluu se, että ympäristöt, palvelut ja tuotteet on suunniteltu kaikille tasa-arvoisella ja yhdenvertaisella tavalla – joko sellaisenaan tai apuvälineitä hyödyntäen. (Suomen Standarditoimistoliitto SFS ry 2010, 6; Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta ry, Esteettömyys.) Lyhyesti tiivistettynä esteettömyydessä on kyse ympäristön esteettömyydestä sekä tuotteiden ja rakennusten käytettävyydestä (Pesola 2009, 2).

Esteettömällä ympäristöllä luodaan jokaiselle yhdenvertainen osallistumismahdollisuus yhteiskunnan toimintaan vammasta riippumatta. Esteetön ympäristö tai rakennus on kaikkien käyttäjien kannalta toimiva ja turvallinen, ja se edistää aktiivista elämäntapaa ja mahdollistaa esimerkiksi työnteon. (Suomen vammaisurheilu ja -liikunta, Vammaisurheilulajien esteettömyyssisällöt – sisäliikuntatilat, 2.) Esteettömiä tiloja ja palveluja varten on luotu kansainvälisiä symboleita, joiden avulla käyttäjät saavat informaatiota tiettyjen standardien täyttymisestä. Esimerkiksi ISA-tunnuksella (kuva 1) varustetut tilat ja palvelut tarjoavat liikkumisesteiselle kävijälle palveluja esteettömässä ympäristössä. (Kuntaliitto, Saavutettavuusopas.) ISA-tunnusta voidaan käyttää merkitsemään esimerkiksi esteetöntä wc-tilaa, esteetöntä reittiä hissille tai esteetöntä pukuhuonetta liikuntapaikassa. Kansainvälinen

ISA-tunnus on lyhenne englannin kielen sanoista International Symbol of Access, joka tarkoittaa kansainvälistä esteettömyyden symbolia. (Parviainen, Liikuntapaikkojen esteettömyys.)

Kansainvälisen induktiosilmukan symboli (kuva 2) kuvastaa sitä, että ympäristö, palvelu tai tila tarjoaa apuvälineen sitä tarvitsevalle henkilölle. Kaikki kuunneltavaksi tarkoitetut äänet ovat siis kuultavissa induktiosilmukan kautta. Induktiosilmukka on heikkokuuloisille henkilöille tarkoitettu apuväline ja sen symbolin tunnistaa T-merkistä (kuva 2). (Helsinki, Standardoidut symbolit 2016; Parviainen, Liikuntapaikkojen esteettömyys.)

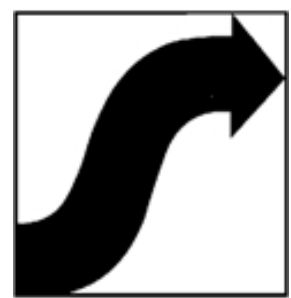
Selkologo-symbolia (kuva 3) taas käytetään selkokielisten kirjojen, lehtien, opastusten sekä internet-sivujen yhteydessä (Helsinki, Standardoidut symbolit 2016). Selkokieli on yleiskieltä yksinkertaisempaa ja sen rakennetta ja sanastoa on helpompi ymmärtää. Symboleita kannattaa käyttää aina, kun halutaan välittää tietoa tapahtuman esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. On kuitenkin tärkeää varmistaa se, että ennen symbolien käyttöönottoa tilat tai palvelut ovat esteettömyysohjeistuksen mukaisia, eikä symboleita käytetä harhaanjohtavasti. (Parviainen, Liikuntapaikkojen esteettömyys; Kultuuria Kaikille 2019a.)

Kuva 1. ISA-tunnus

Kuva 2. Induktiosilmukka

Kuva 3. Selkologo

Kuva 1, Kuva 2 ja Kuva 3: (Helsinki, Standardoidut symbolit 2016).

2.2 Esteettömyys lainsäädännön näkökulmasta

Esteettömyys ja saavutettavuus ovat hyödyllistä tavoitteita monella tavalla, oli taustalla mikä peruste tahansa. Esteettömät ja saavutettavat tuotteet tai palvelut synnyttävät markkinoilla kysyntää. Lisäksi esteettömyyden toteutuminen ympäristössä parantaa yhteiskunnan toimivuutta, sillä se mahdollistaa vajaakuntoisten henkilöiden osallistumisen esimerkiksi työelämään. Esteettömyyden ja saavutettavuuden hyödyllisyyttä voidaan lähestyä myös hyvin eettisestä näkökulmasta, jonka ydin tiivistyy kaikkia ihmisiä koskevaan tasa-

arvoon ja ihmisarvoon. Niiden tavoittelun taustalla saattaa olla useita perusteluita. Kuitenkin yksi keskeisimmistä syistä on velvollisuus, jonka lainsäädäntö asettaa. (Suomen Standarditoimistoliitto SFS ry 2010, 11.) Tässä kappaleessa käsitellään niitä lakeja, jotka asettavat yhteiskuntaan tiettyjä esteettömyyden ja saavutettavuuden velvoitteita.

Suomessa tapahtuvat esteettömyystoimet pohjautuvat yhdenvertaisuuteen, mikä on ehtona Suomen lainsäädännössä jo perustuslaista lähtien (Suomen Standarditoimistoliitto SFS ry 2010, 6). Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 edellyttää, ettei ketään aseteta eri asemaan sukupuolen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731). Samoja asioita tarkennetaan Suomen yhdenvertaisuuslaissa 30.12.2014/1325, jonka tarkoituksena on edistää ihmisten samanarvoisuutta ja ehkäistä syrjintää. Suomen yhdenvertaisuuslain mukaan niin viranomaisilla, koulutuksen järjestäjillä kuin työnantajillakin on velvollisuus arvioida ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista toimintaympäristössään. Edistämistoimenpiteiden täytyy olla tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Syrjintä on kielletty riippumatta henkilön iästä, alkuperästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta, vakaumuksesta, mielipiteestä, vammaisuudesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Lisäksi viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja työnantajien tehtävänä on järjestää asianmukaiset kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi toimia yhteiskunnassa yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Suomen yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325.)

Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksella vammaisten henkilöiden oikeuksista täydennetään jo voimassaolevia YK:n ihmisoikeussopimuksia. Yleissopimuksen keskeisin sisältö käsittää ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kuulumisen myös vammaisille henkilöille. Sopimuksen yli 160 allekirjoittaneen osapuolen tulee taata vammaisille henkilöille mahdollisuus nauttia heidän oikeuksistaan ja vapauksistaan ilman syrjintää. Sopimuksen 14 §:n mukaan vammaisten henkilöiden tulisi pystyä nauttimaan vapaudesta ja turvallisuudesta yhdenvertaisesti muiden kanssa. Ennen sopimuksen allekirjoittamista maaliskuussa 2007 eduskunta edellytti, että sopimuksen 14. artiklan kohdat täyttyvät kansallisessa lainsäädännössä. Lopulta eduskunta hyväksyi ratifiointia koskeneen hallituksen esityksen 3. maaliskuuta 2015. (Suomen YK-liitto 2015, 2.)

Tämän opinnäytetyön aiheen kannalta YK:n vammaissopimuksen 9 § ”esteettömyys ja saavutettavuus” on erityisen olennainen. Sen mukaan osallistumisen esteet tulisi poistaa niin, että jokainen voisi osallistua elämän eri osa-alueiden toimintaan tasa-arvoisesti. Ympäristöstä pitäisi tehdä jokaiselle saavutettava poistamalla mahdollisimman monet liikkumisen, kuulemisen, näkemisen ja ymmärtämisen esteet. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 8.)

”Jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueella.” (Suomen YK-liitto 2015, 29.)

Yhdenvertaisuus nousee esiin myös Suomen liikuntalaissa 10.4.2015/390, jonka tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta liikunnassa. Lain avulla pyritään edistämään eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikunnan ja liikunnan harrastamisen näkökulmasta. Tavoitteiden toteutumisen lähtökohtina ovat muun muassa yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys ja tasa-arvo. Liikuntalain 5 §:n mukaan kuntien vastuulla on järjestää terveyttä ja hyvinvointia edistäviä liikuntapalveluja eri kohderyhmät huomioon ottaen. Kuntien velvollisuutena on huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. (Suomen Liikuntalaki 10.4.2015/390.)

Esteetön ja saavutettava palvelu ei ole yksilön mielipide. Jokaisen palvelun käyttäjän tulisi olla yhtä mieltä siitä, että palvelu on kaikilta osin esteetön ja jokaisen saavutettavissa. Esteettömyyden ja saavutettavuuden kautta kunnioitetaan ihmisoikeuksia, itsemääräämisoikeuksien toteutumista ja omatoimisuutta. Jotta kaikille yksilöille voitaisiin toteuttaa yhdenvertaisia palveluja ja tuotteita, tulisi jokaisen toimia lainsäädännön tai muiden normien asettamien velvollisuuksien mukaisesti. (Rintala, Huovinen & Niemelä, 2012, s. 70-71; Suomen Standarditoimistoliitto SFS ry 2010, 11.)

3 Ympäristö

3.1 Esteetön ja saavutettava toimintaympäristö

Euroopan Unionin vammaisstrategian 2010-2020 tavoitteena on edistää eri vammairyhmään kuuluvien henkilöiden yhteiskunnallista ja taloudellista tilannetta. Tavoitteita on pyritty toteuttamaan kahdeksalla toimialueella, joita ovat saavutettavuuden, osallistumisen, tasa-arvoisuuden, työllisyyden, oppimisen, sosiaaliturvan, terveydenhuollon ja ulkoisten toimien tukeminen. Strategian tarkoituksena on poistaa ympäristön esteet ja lisätä toimintamahdollisuuksia vammaisten keskuudessa kaikkialla Euroopassa. Vuonna 2017 päivitettyjen standardien mukaan Euroopan Unionin vammaisstrategia oli edennyt jokaisen kahdeksan toimialueen kohdalla. Merkittävää edistystä oli tapahtunut erityisesti saavutettavien internetsivujen kohdalla. Ympäristön rakentamiseen liittyviä standardeja päivitetään ja työstetään suunnittele kaikille ”Design for All”-konseptia hyödyntäen. (European Commission 2017; 2-3; 5-6.)

Vaikka kuinka laajasti koettaisi ymmärtää esteettömyyttä ja saavutettavuutta, saattaa silti jokin vammairyhmä jäädä huomaamatta. Toimintaa rajoittavia tekijöitä on liikuntavamman lisäksi monia. Joukosta löytyy aistiyliherkkiä nuoria, voimakkaista äänistä kärsiviä aikuisia sekä rollaattorilla liikkuvia vanhuksia. Moninaisuutta ei kannata kuitenkaan säikähtää. Täydellisen esteettömän ja saavutettavan tapahtuman saavuttaminen on hankalaa, ellei jopa mahdotonta. Aiheeseen tutustuminen lisää omaa ymmärrystä erilaisten ihmisten arjesta ja auttaa suunnittelun etenemistä. (Niemi 2018.) Erilaiset määräykset ja ohjeet luovat vähimmäisvaatimukset, joiden pohjalta on hyvä lähteä toteuttamaan mahdollisimman esteetöntä ja saavutettavaa ulkoliikuntatapahtumaa.

3.2 Fyysinen esteettömyys

Esteettömyydestä puhuttaessa tarkoitetaan yleensä fyysistä ympäristöä. Esteettömän liikuntaympäristön tulisi olla sellainen, joka palvelee kaikkia liikunnan harrastajia yhtäläisesti vammasta riippumatta (Rintala ym. 2012, 70). Vaikka fyysinen esteettömyys saatetaan helposti liittää vain liikkumisen esteiden poistamiseen, yhtä merkittäviä ovat näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen tiellä olevat esteet. Seuraavaksi perehdytään näihin osaluoiin syvemmin.

Keskushermosto ja ääreishermosto muodostavat yhdessä ihmisen elinjärjestelmistä tärkeimmän hermoston, jonka avulla ihminen pystyy kontrolloimaan liikettään ja puhettaan. Keskushermosto muodostuu selkäytimestä ja aivoista, kun taas ääreishermoston avulla

ihminen aistii ja hallitsee motorisia liikkeitään. Vaikka suurin osa neurologisesta kehityksestä tapahtuu jo ennen lapsen syntymää, erityisesti keskushermosto on herkkä muutoksille vielä ensimmäisten elinkuukausien ja vuosien ajan. (Rintala ym. 2012, 86.)

Liikuntavamman taustalla voi olla synnynnäinen vamma, joka vaikuttaa ihmisen hermoston toimintaan. Synnynnäisen liikuntavamman voi aiheuttaa esimerkiksi kehitysvamma, joka johtuu aivojen rakenteen tai toiminnan poikkeavuuksista. Vaikka kehitysvammaisuutta on tutkittu paljon, sen syy jää usein tuntemattomaksi. Syistä tunnetuimmat johtuvat perintötekijöistä, jotka vaikuttavat esimerkiksi Downin oireyhtymän ja Fragile X oireyhtymän esiintymiseen. Synnynnäisen liikuntavamman taustalla voi myös olla CP-vamma, joka kuuluu ei-eteneviin neurologisiin häiriöihin. Vamma määritellään aivovaurioiksi, joka aiheuttaa erilaisia liikkumisen häiriöitä. Tutkimusten mukaan liikkumis- ja toimintaesteisiä henkilöitä on Suomen väestöstä noin kuudennes. (Durstine, Moore, Painter & Roberts 2009, 359; Rintala ym. 2012, 87; 96; Verhe 1994, 11.)

Liikuntavamman taustalta voi löytyä myös pitkäaikaissairauden tai tapaturman aiheuttama vamma. Lihastaudeiksi eli myopatioiksi kutsutaan pitkäaikaissairauksia, jotka heikentävät ja surkastuttavat luurankolihaksia. Erilaisia lihastauteja on satoja erilaisia, mutta dystrofiat muodostavat niistä lukumäärältään suurimman joukon. Dystrofia vaikuttaa geenitasolta lähtien lihasten toimintaan. Toinen tunnettu pitkäaikaissairaus on multipeliskleroosi eli MS-tauti, joka vahingoittaa keskushermoston tunto- ja liikeratoja etenevästi. MS-tautia ei voi parantaa, ja etenevä sairautena se alkaa jossain vaiheessa vaikuttaa myös liikkumiseen. Liikuntaan vaikuttavia piirteitä ovat väsymys, lihasten heikkous, huono tasapaino ja spastisuus. (Rintala ym. 2012, 103; 105.)

Keskushermoston toimintaan vaikuttava tekijä voi johtua myös tapaturman yhteydessä murtuneesta selkäytimestä. Selkäydintapaturmassa selkärankaan kohdistuva venytys aiheuttaa ruhjoutumista ja puristusta, joka katkaisee lihasten liike- ja tuntoradat vauriokohdan alapuolelta. Selkäydinvamman oireet riippuvat sen sijainnista selkäytimestä. Arvioiden mukaan Suomessa on noin 4000 selkäydinvamman saanutta henkilöä. Tämä luku pitää sisällään tapaturman aiheuttamat vammat (50 %), murtumat, kasvaimet ja muut synnynnäiset epämuodostumat. Arvioiden mukaan Yhdysvalloissa diagnosoidaan vuosittain 12 000 henkilöä, joilla selkäydinvamman on aiheuttanut tapaturma. Määrä on siis valtava ja on kokonaisuudessaan EU:n maissa yleisin vammaisuuden tyyppi. (Rintala ym. 2012, 108; Suomen Standarditoimistoliitto SFS ry 2010, 21; Winnick J. 2010, 322.)

Liikunta on erityisen tärkeää jokaiselle vammasta riippumatta. Kehitysvammaisille liikunta luo mahdollisuuden sosiaalisiin suhteisiin, motoristen taitojen kehittämiseen ja terveyden

ylläpitämiseen. Sama pätee myös esimerkiksi MS-tautia sairastavien henkilöiden kohdalla. Tutkimukset ovat osoittaneet, että lievää tai kohtalaista MS-tautia sairastavat henkilöt hyötyvät liikunnasta samalla tavalla kuin vammattomat henkilötkin. Selkäydinvamman saaneet henkilöt käyttävät todennäköisesti päivittäin pyörätuolia niin arkisissa kuin liikunnallisissakin tilanteissa. Liikkumisen apuväline onkin monelle liikuntavammaiselle välttämätön tuki, joka auttaa henkilöä osallistumaan tasavertaisesti liikuntaharrastuksiin. Arkisista liikkumisen apuvälineistä liikuntaan tarkoitetut apuvälineet eroavat ketteryydellään ja tasapainoisuudellaan. Oikeanlainen liikuntaan tarkoitettu apuväline helpottaa liikunnan harrastamista ja korvaa puuttuvaa toimintakykyä. Lenkkeily, pyöräily, hiihto, uinti, kuntosaliharjoittelu, voimistelu ja erilaiset pallopelit ovat suomalaisten eniten harrastamia liikuntalajeja – myös liikunta- ja toimintaesteisten keskuudessa. (Rintala ym. 2012, 88; 105; 109.)

Tutkimusten mukaan jo lapsena aloitettu liikuntaharrastus edistää liikunnallisen elämäntavan jatkumista myös aikuisikään asti. Näkövammaiset lapset ovat kuitenkin suuremmalla todennäköisyydellä inaktiivisempia kuin näkevät lapset, koska fyysiseen toimintaan tarjotut osallistumisen mahdollisuudet eivät ole heidän välillään yhtäläiset. (Perkins, Columna & Lieberman 2013, 131-132.) Vaikka näkövamma luo visuaalisia rajoitteita liikkumiseen, käytäntö on osoittanut, että vammasta huolimatta henkilöt pystyvät suoriutumaan hyvin haastavistakin liikuntasuorituksista. Esimerkiksi osa heikkonäköisistä pystyy osallistumaan pallopeleihin, jos pallo on väriltään kirkas ja erottuu kontrastiltaan muusta ympäristöstä. Lisäksi näkövammaisen liikkumista voidaan tukea käyttämällä äänimerkkejä, kulkuspalloja tai henkilökohtaista opasta. (Rintala ym. 2012, 135; 138.)

World Health Organizationin eli WHO:n arvion mukaan maailmassa uskotaan olevan 1.3 miljardia heikkonäköistä tai sokeaa henkilöä. Arvioiden mukaan Suomen osuus tästä määrästä on noin 80 000. Väestönkasvu ja ihmisten ikääntyminen vaikuttavat suurelta osin siihen, kuinka moni tulee myös tulevaisuudessa tarvitsemaan tukea ja apua heikkeen näköaistin tilalle. WHO luokittelee näkövammat viiteen eri luokkaan näöntarkkuuden ja näkökentän mukaan. Kyseiset viisi luokkaa ovat heikkonäköinen, vaikeasti heikkonäköinen, syvästi heikkonäköinen, lähes sokea ja täysin sokea. (Rintala ym. 2012, 133; World Health Organization, Blindness and vision impairment.)

Aistivammaisuuksien toinen iso ryhmä muodostuu huonokuuloisista, kuuroutuneista ja kuuroista henkilöistä. Lääketieteellisen määrittelyn mukaan kuulovammaisuus tarkoittaa kuulon poikkeavuutta. Kommunikoinnin näkökulmasta on merkityksellistä, onko henkilö huonokuuloinen, kuuro vai kuuroutunut. Huonokuuloinen ihminen kuulee ympäristön äänet huonosti. Yleensä erityisesti korkeiden äänien kuuleminen vaikeutuu. Huonokuuloinen

henkilö pystyy kuitenkin kommunikoimaan esimerkiksi kuulokojeen avulla. Kuurona syntynyt tai varhaislapsuudessaan kuulonsa menettänyt ei kuule auditiivisen aistikanavansa kautta mitään edes kuulokojeen avulla. Sama tilanne on kuuroutuneella henkilöllä, joka on puheen oppimisen jälkeen menettänyt kuulonsa. Kuurot ja kuuroutuneet henkilöt reagoivat kuitenkin voimakkaasti ääniin kehon tuntoaistin avulla. (Rintala ym. 2012, 145.)

Näkö- ja kuulovammat vaikuttavat voimakkaasti myös ihmisen tasapainon kehittymiseen. Kuuloaistin avulla henkilö pystyy hallitsemaan ja kehittämään staattista tasapainoaan, koordinaatiokykyään ja liikkeen nopeutta. Jo varhaisessa vaiheessa aloitetulla liikunnalla pystytään kuitenkin vaikuttamaan huonokuuloisen tai kuuron tasapainon ja motoristen taitojen kehittymiseen. (Coskun, Unlu, Golshaei, Kocak & Kirazci 2019, 1-2; 4).

Coskun ym. (2019, 2) tekemän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, vaikuttaako kuulon heikkeneminen tai kuurous painijoiden staattiseen ja dynaamiseen tasapainoon. Tutkimukseen osallistui 52 nuorta painijaa, joista 29 oli heikkokuuloisia tai kuuroja ja 23 kuulevia. Tutkimus toteutettiin molemmille ryhmille samana päivänä, jolloin kaikilla oli vapaata painiharjoituksista. Tutkimus aloitettiin staattisen tasapainon mittauksella vuorotellen oikeasta ja vasemmasta jalasta. Henkilö asettui seisomaan yhdelle jalalle ja nousi tästä varpailleen. Sekuntikellosta katsottiin aika, minkä henkilö pystyi seisomaan menettämättä tasapainoaan. Staattisen tasapainon lisäksi dynaaminen tasapaino testattiin käyttämällä Y-tasapainotestiä, jossa henkilö seiso i alustan päällä ja pyrki asettamaan painonsa tasaisesti koko alustalle.

Tutkimustulosten mukaan kuulevien henkilöiden staattinen tasapaino oli parempi kuin huonokuuloisten tai kuurojen. Dynaamisen tasapainon osalta kuulevien ja huonokuuloisten tai kuurojen välillä ei esiintynyt merkittäviä eroja. (Coskun ym. 2019, 4). Tutkimustulos kertoo siitä, että huonosti kuulevien tai kuurojen henkilöiden on erityisen tärkeää harrastaa tasapainoa kehittävää liikuntaa. Lisäksi tavallisella viikoittaisella liikunnalla on täysin samat terveysvaikutukset huonokuuloisten, kuurojen kuin kuulevienkin kesken. Yhteinen liikuntamahdollisuus toisten huonokuuloisten tai kuurojen kanssa lisää kontakteiden syntymistä ja verkostoitumista. Vapaa-ajan mahdollisuudet laajentuvat liikunnan myötä varsinkin, jos liikuntamuoto tarjoaa esimerkiksi viittomakielentulkin. Liikuntaa voidaan pitää elämänlaadun parantajana ja siten ensiarvoisen tärkeänä osana jokaisen elämää. (Durstine ym. 2009, 387; Rintala ym. 2012, 148.)

Liikunta- ja aistirajoitteisten henkilöiden lisäksi on ihmisiä, jotka tarvitsevat tiedon helposti ymmärrettävässä muodossa. Arvioiden mukaan Suomessa on jopa 200 000 - 300 000 ih-

mistä, jotka tarvitsevat selkokielellä kirjoitettuja artikkeleita, uutisia ja ohjeita. Tekstin kirjoittaminen selkokielellä ei ole helppo tehtävä. Selkokielen asiantuntijat ovat sitä mieltä, että tekstin selkoistamisen lähtökohtana on oma perehtyneisyys artikkeliin, uutiseen tai ohjeeseen. Perehtymisen myötä teksti mukautetaan lyhyempään, helposti ymmärrettävään muotoon. (Heikkinen 2011, 64-65.)

3.3 Sosiaalinen ja psyykinen esteettömyys

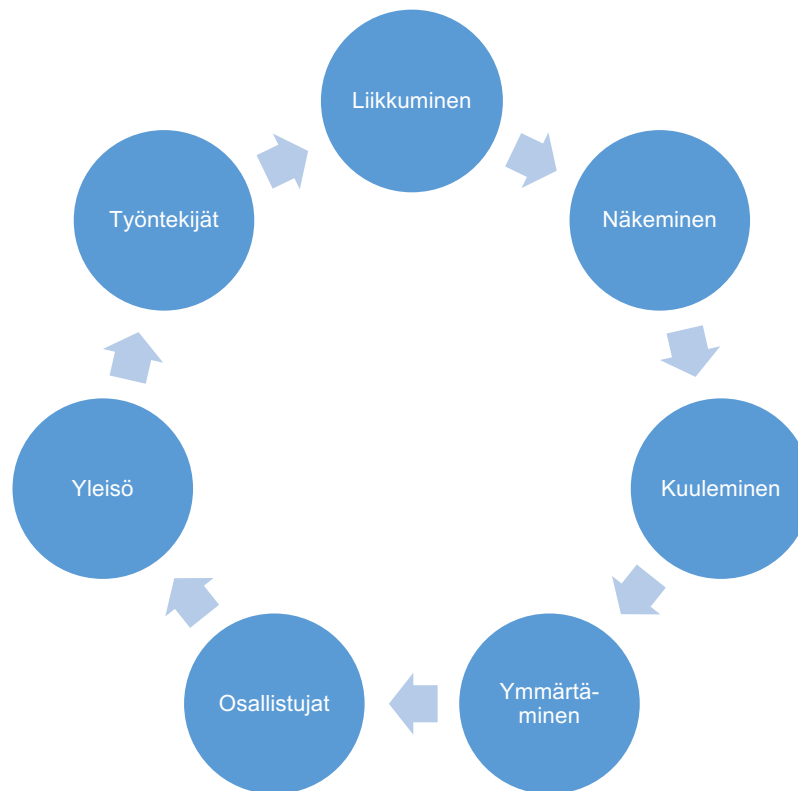
Fyysisen esteettömyyden lisäksi tärkeitä esteettömyyden osa-alueita ovat myös sosiaalinen ja psyykinen esteettömyys. Sosiaalisesta esteettömyydestä puhuttaessa viitataan yleensä koko ympärillä toimivaan yhteisöön ja sen ilmapiiriin. Jokaisella on oikeus kuulua yhteisöön ilman pelkoa syrjinnästä, väheksymisestä tai kiusaamisesta. Sosiaalista esteettömyyttä edistävässä ympäristössä kannustetaan jokaista omien kykyjensä ja taitojensa mukaan. Sosiaalisella esteettömyydellä voidaan tarkoittaa myös ihmisten välistä kommunikaatiota ja sen toimivuutta. (Vates-säätiö, Sosiaalinen ja psyykinen esteettömyys.)

Psyykkisellä esteettömyydellä tarkoitetaan kaikkia niitä kykyjä, tietoja ja taitoja, joita yksilö tarvitsee ympäristössä toimimiseen. Ympäristön psyykkisellä esteettömyydellä tuetaan erityisesti aistivammaisia henkilöitä, kuten kuulo- ja näkövammaisia. Tilojen ja esitysmateriaalien värikontrastit, selkeät kartat ja opasteet ovat keinoja, joilla voidaan edistää jokaisen henkilön toimimista ympäristössä. (Opiskelukyky, Yhdenvertainen ja saavutettava opiskelukulttuuri; Vates-säätiö, Sosiaalinen ja psyykinen esteettömyys.)

Vuosina 2011 - 2060 yli 65-vuotiaiden määrän uskotaan kasvavan 18,1 prosentista 28,2 prosenttiin. Tämä tarkoittaa sitä, että yli 65-vuotiaiden määrä suhteessa muuhun väestöön nousee 49,8 prosenttiin. (Schleutker 2013, 425.) Hyvin luodulla fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen esteettömyyden tietotaidolla varmistetaan se, että jokaiselle henkilölle pystytään tarjoamaan palveluita mukautetusti ja ennen kaikkea yhdenvertaisesti.

4 Esteettömyys ja saavutettavuus osana tapahtumaa

Kun esteettömiä ja saavutettavia ratkaisuja suunnitellaan, liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja tilojen helpon ymmärrettävyyden näkökulma täytyy ottaa monipuolisesti huomioon. Koska esteettömästä ympäristöstä hyötyvät kaikki, pitäisi ulkoliikuntatapahtuman suunnittelussa ottaa huomioon osallistujien lisäksi yleisö ja työntekijät. (Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta ry, Esteettömyys.)

Kuvio 1: Esteettömyyden ja saavutettavuuden monitahoinen huomioiminen osana ulkoliikuntatapahtumaa (Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta ry, Esteettömyys).

Seuraavaksi perehdytään esteettömyyteen ja saavutettavuuteen tapahtuman etukäteissuunnittelun ja toteutuksen näkökulmasta.

4.1 Suunnittelu

Monelle tuttu sanonta ”Hyvin suunniteltu on jo puoliksi tehty” pitää myös tapahtumansuunnittelussa täysin paikkaansa. Liikuntatapahtuman suunnittelu esteettömyyden ja saavutettavuuden kannalta pitäisi aloittaa hyvissä ajoin ennen tapahtumaa. Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvät ratkaisut ovat osa tapahtuman perustoteutusta, eikä niiden

suunnittelua kannata jättää viimeiselle viikolle. Lisäksi hyvissä ajoin suunnitellut saavutettavuustoimet ehkäisevät merkittävästi tapahtuman aikana syntyviä ongelmia. (Accessible Events 2012, 5; Kulttuuria Kaikille 2015, 2.)

Heti alkuun olisi hyvä kartoittaa liikuntatapahtuman esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilanne. Sitä voi arvioida omatoimisesti Invalidiliiton ja Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n teettämän Esteetön ja saavutettava liikuntatapahtuma – tarkistuslistan avulla. Saavutettavuuden toteutumisen lisäksi on tärkeää miettiä tapahtuman moninaisuutta eli sitä, miten jokainen henkilö voisi kokea itsensä tervetulleeksi. Hyviä mietinnän aiheita moninaisuuden kannalta ovat esimerkiksi viestinnän ja markkinoinnin kautta nousevat asiat. Halutaanko viestinnässä tuoda aktiivisesti esiin syrjinnän vastainen asenne ja se, että jokainen on tervetullut? Entä otetaanko tapahtuman ohjelmaa suunniteltaessa huomioon ihmisten erilaisuus ja heidän erilaiset tarpeensa? (Kulttuuria Kaikille 2015, 2; 66.)

Saavutettavuuden nykytilan kartoittamisen jälkeen tapahtumalle tulisi luoda saavutettavuussuunnitelma, joka kannattaa toteuttaa yhdessä alan ammattilaisten kanssa. Yksi näistä on Kulttuuria kaikille-palvelu, joka tarjoaa asiantuntijoiden tukea saavutettavuussuunnitelman toteutukseen. Yhdessä saavutettavuusalan asiantuntijoiden kanssa tapahtuma pystytään toteuttamaan mahdollisimman hyvillä palveluilla laajalle käyttäjäkunnalle. Tavoitteiden, esteettömyystoimien, aikataulun ja vastuuhenkilöiden kirjaaminen suunnitelmaan helpottaa toimenpiteiden toteutumisen seuraamista ja kehityskaarta. (Kulttuuria Kaikille 2015, 3; Kulttuuria Kaikille 2019b.)

Myös kokemusasiantuntijoiden osallistaminen on hyvä tapa varmistaa saavutettavuusratkaisujen parhaat mahdolliset käyttömahdollisuudet. Moninaisuuden kannalta erilaisten ihmisten osallistaminen tapahtuman suunnitteluun mahdollistaa sen, että sisältö pysyy monipuolisena ja suuntautuu monenlaisille ihmisille. (Accessible Events 2012, 10; Kulttuuria Kaikille 2018b.)

Muistilista tapahtuman suunnittelua varten (Accessible Events 2012; Kulttuuria Kaikille 2015; Kulttuuria Kaikille 2018b; Kulttuuria Kaikille 2019b).

- Saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyvät ratkaisut osaksi tapahtuman perustoteutusta jo suunnitteluvaiheessa.
- Liikuntatapahtuman saavutettavuuden nykytilanteen kartoitus (apuna voi käyttää esimerkiksi Invalidiliiton ja Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n teettämää Esteetön ja saavutettava liikuntatapahtuma – tarkistuslistaa).

- Kartoituksen jälkeen tulisi luoda liikuntatapahtuman saavutettavuussuunnitelma yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa.
- Kokemusasiantuntijoiden osallistaminen saavutettavuuden, esteettömyyden sekä moninaisuuden suunnittelua varten.
- Moninaisuuden huomioiminen markkinoinnin ja viestinnän suunnitteluvaiheessa.

4.2 Viestintä

Viestinnän saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että informaatio on kaikille ymmärrettävässä muodossa. Sisällön tulisi myös olla ulkoasultaan selkeää ja tukea tarvittaessa erilaisten apuvälineiden käyttöä. Saavutettava, selkeä ja helposti ymmärrettävä viestintä hyödyttää kaikkia tapahtumaan osallistuvia henkilöitä, mikä taas edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Salo 2013, 1.)

Koska ihmiset ovat erilaisia, viestinnässä pitäisi ottaa huomioon monipuolisesti eri aistit. Tieto ei välity kaikille vain tekstin kautta. Siksi viestinnässä tulisi käyttää myös ääntä ja kuvia. (Removing barriers 2002, 13.) Seuraavaksi käsitellään keinoja, joiden avulla viestintää pystytään toteuttamaan mahdollisimman yhdenvertaisesti ja saavutettavasti.

Kuten tapahtuman suunnitteluvaiheessa myös viestinnän suunnittelussa on suositeltavaa aluksi lähteä kartoittamaan viestinnän saavutettavuuden nykytilannetta. Apuna voi käyttää esimerkiksi Salon ”Viestinnän saavutettavuus” – tarkistuslistaa, jossa käydään lyhyesti läpi tärkeimmät saavutettavan viestinnän osa-alueet. Viestinnän suunnitteluvaiheessa olisi myös tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten viestinnän saavutettavuuden kehittämistä seurataan, arvioidaan ja kehitetään. (Salo 2013, 2.)

Nykytilanteen kartoittamisen ja suunnittelun käynnistämisen jälkeen on hyvä perehtyä verkkosivujen ja viestinnän ulkoasun suunnitteluun. Materiaalien on oltava selkeitä, helpolukuisia ja houkuttelevan näköisiä. Yksinkertainen ja selkeä ulkoasu helpottaa lukijan huomion kiinnittymistä olennaisiin asioihin. Sisällöt tulisi kirjoittaa selkeällä ja hyvällä yleiskielellä, josta informoitava asia käy ilmi suoraan ja yksinkertaisesti. Erilaisia kielikuvia ja sanontoja pitäisi välttää, koska ne vaikeuttavat tekstin ymmärtämistä. Sisällön ymmärtämistä tehostaa myös sen paloittelu selkeiksi kokonaisuuksiksi väliotsikoiden, kuvien ja videoiden avulla. Tekstin ja kuvien lisäksi kuuntelutoiminnon tarjoaminen verkkosivuilla on tärkeää esimerkiksi sokeille henkilöille. Selkeän ulkoasun, kuvien ja äänitteiden lisäksi tekstin lukemista helpottaa typografia eli tekstin kirjaintyyppi. Esimerkiksi selkotekstin suosituskoko on 11 - 16, kun heikkonäköisille suunnatun tekstin suosituskoko on 16. Tekstin typografian lisäksi väripohjien käytössä kannattaa olla varovainen, koska vahvat kontrastit

vaikuttavat luettavuuteen. (Papunet 2018; Salo 2013, 3-4; 17.) Alla esimerkit tekstikoosta, fontista ja väripohjan käytöstä.

Taulukko 1. Esimerkki tekstin suosituskoosta

Koko 11: suosittu koko monilla verkkosivuilla.
--

Koko 16: heikkonäköisille suunnatun tekstin suosituskoko.
--

Taulukko 2. Esimerkki tekstin typografiasta

Fonttivalinta: Arial: selkeää ja helppolukuista.
--

Fonttivalinta: <i>Zapfino: epäselvää ja vaikealukuista.</i>

Taulukko 3. Esimerkki tekstin väripohjan käytöstä

Musta teksti valkoisella pohjalla on kaikista helppolukuisinta.

Värillinen teksti mustalla pohjalla on jo selkeästi vaikealukuisempaa.

Taulukko 1, 2 & 3: Esimerkit tekstin ymmärrettävyydestä (Salo 2013).

Tekstin typografiasta on apua erityisesti silloin, kun on kyse heikkonäköisestä lukijasta. Kun puhutaan verkkosivujen saavutettavuudesta täysin sokean henkilön kannalta, pitäisi sisällön laatimiseen kiinnittää eri tavalla huomiota. Usein sokeat henkilöt käyttävät tietokoneisiin valmiiksi asennettua lukijaa, joka lukee tekstit automaattisesti sivun yläreunasta alkaen. Sen vuoksi, verkkosivujen sisältö pitäisi suunnitella siinä järjestyksessä, kun ihmisten halutaan se kuulevan. (Cunningham 2012, 3.) Asiaa voi miettiä omien kokemusten näkökulmasta. ”Jos en pystyisi näkemään sivustoa, missä järjestyksessä haluaisin itse saada tiedon?”

Verkkosivujen informaatiota ja tapahtuman materiaaleja olisi hyvä tarjota myös eri kielillä. Saavutettavien ja moninaisten ratkaisujen kautta voidaan korostaa sitä, että tapahtuma on tarkoitettu kaikille iästä, painosta, apuvälineistä, vammasta tai ihonväristä riippumatta. (Kulttuurista Kaikille 2018b).

Viestinnän kautta saatavaa ennakkotietoa tapahtuman saavutettavuudesta ja esteettömyydestä voidaan pitää yhtenä tärkeimpänä perusasiana. Ennakkotiedon tuottaminen ei liity pelkästään hyvään asiakaspalveluun, vaan se vaikuttaa merkittävästi myös henkilön

päätökseen osallistua tapahtumaan. Kävijöiden kannalta on tärkeää, että he voivat itse arvioida mahdollisuuttaan osallistua tapahtumaan. (Salo 2013, 5.)

Muistilista saavutettavasta viestinnästä (Cunningham 2012; Kulttuuria Kaikille 2018b; Papunet 2018; Removing barriers 2002; Salo 2013).

- Viestinnän saavutettavuuden nykytilanteen selvitys (apuna voi käyttää esimerkiksi Salon ”Viestinnän saavutettavuus” – tarkistuslistaa).
- Viestinnän ulkoasun suunnittelu mahdollisimman selkeäksi, helppolukuseksi ja yksinkertaiseksi.
- Verkkosivuilla tai tapahtuman materiaaleissa olevaa tietoa tulisi tarjota niin äänen, kuvien kuin tekstin muodossa.
- Kirjainkoon pitäisi olla tarpeeksi suurta, jotta lukeminen helpottuu. Verkkosivuilla olisi hyvä antaa muutamia kirjainkoko vaihtoehtoja, jos mahdollista.
- Kirjainfontin tulisi olla selkeää – kannattaa suosia siksi yleisiä kirjaintyyppejä (esimerkiksi Arial tai Calibri).
- Musta teksti valkoisella pohjalla on kaikista helppolukuisinta. Lisäksi kannattaa ottaa huomioon puna-viher- ja violetti-viher-sokeus. Siihen auttaa esimerkiksi se, että värit merkitään tietyllä muodolla (punainen on pallo, vihreä on kolmio).
- Sisällön suunnittelu sivulle siinä järjestyksessä, jossa asiat halutaan kävijälle tuoda ilmi (esimerkiksi sokea henkilö, joka käyttää näytönlukijaa apuvälineenä).
- Moninaisuuden korostaminen viestinnässä (tapahtuma on tarkoitettu kaikille).
- Ennakkotieto saavutettavuuden ja esteettömyyden toteutumisesta on joillekin kävijöille merkityksellisintä informaatiota tapahtumaan osallistumisen kannalta.

4.3 Tapahtuma-alue

Jotta jokaisen olisi mahdollista osallistua tapahtumaan, esteettömiin alueisiin kannattaa panostaa. Tapahtuma-alueen esteettömyydestä hyöttyy moni, koska tapahtumasta tulee turvallisempi ja toimivampi niin kävijöiden kuin työntekijöidenkin kannalta. Jos tapahtumalle ei ole vielä valittu paikkaa, kannattaa valita mahdollisimman esteetön sijainti. Mitä esteettömämpi tapahtuma-alue, sitä vähemmän muutoksia sinne tarvitsee tehdä. (Kulttuuria Kaikille 2015, 28.) Seuraavaksi perehdytään ulkoliikuntatapahtuman olennaisimpiin tiloihin esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmasta.

4.3.1 Pysäköinti

Ympäristöministeriön esteettömän rakennuksen asetuksen 1.10.2004 mukaisesti osa rakennuksien autopaikoista tulee olla esteettömiä ja soveltua pyörätuolin käyttäjille. (Ympäristöministeriön asetus esteettömästä rakennuksesta 2004, 5). Sama pätee ulkoliikuntatapahtumiin. Tapahtuman tulisi sijaita toimivien julkisten liikenneyhteyksien varrella ja läheltä pitäisi löytyä esteettömiä autopaikkoja. Autopaikat tulee merkitä kansainvälisellä ISA-tunnuksella (International Symbol of Access) ja ne pitäisi sijoittaa mahdollisimman lähelle esteetöntä sisäänkäyntiä. Esteetön pysäköintiruutu on leveydeltään vähintään 3600 mm ja pituudeltaan vähintään 5000 mm. (Kulttuurilla Kaikille 2015, 29.)

4.3.2 Sisäänkäynti ja kulkuväylät

Tapahtuman lähtökohtana tulisi aina olla esteetön pääreitti ja sisäänkäynti. Kiertoreittien suunnittelua voidaan pitää melko turhana, koska ajan voi yhtä hyvin käyttää kaikille soveltuvan pääsisäänkäynnin suunnitteluun. Jos sisäänkäyntiä on mahdotonta tehdä esteettömäksi, se pitäisi merkitä selkeästi verkkosivuilla ja tapahtumassa. Opastuksiin pitäisi sisältää informaatio siitä, kuinka pitkä matka esteettömälle sisäänkäynnille on esimerkiksi tapahtuman pääsisäänkäynniltä ja parkkipaikoilta. (Kulttuurilla Kaikille 2015, 30; Pesola 2009, 28.)

Ulkoliikuntatapahtuman esteetön sisäänkäynti on hyvin opastettu ja helposti havaittavissa muusta ympäristöstä. Sisäänkäynnin tulee olla vähintään 1800 mm leveä, jotta pyörätuolissa istuvat henkilöt mahtuvat kulkemaan siitä helposti. Sisäänkäynti tulee olla turvallisesti toteutettu, ettei kompastumis-, törmäys-, takertumis- tai putoamisvaaraa ole. (Ruskovaara 2009, 65; Pesola 2009, 36.)

Kulkuväylien suunnittelussa pitäisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että maa on tasaista ja hyvässä kunnossa. Kulkuväylällä kulkevat sähköjohdot tulisi suojata kouruilla, jotka erottuvat ympäristöstä esimerkiksi kirkailla väreillä. Liikuntarajoitteisen henkilön liikkumista helpottaa, jos kourut ovat mahdollisimman matalia. Lisäksi kulkuväylät tulisi mitoittaa niin, että tarvittaessa kaksi pyörätuolia käyttävää henkilöä pääsevät ohittamaan toisensa. Ulkotiloissa kulkuväylien tulisikin olla vähintään 1500 mm leveitä. On myös suositeltavaa, että tapahtuma-alueen kulkuväylien läheisyyteen sijoitettaisiin levähdyspaikkoja palvelemaan erityisesti niitä, jotka eivät jaksu kävellä pitkiä matkoja kerrallaan. (Kulttuurilla Kaikille 2015, 32-33; Pesola 2009, 36). Keskeistä on myös ottaa huomioon näkövammaiset ja kuurot. Tärkeää on, että kulkureitit erottuvat selkeästi muusta ympäristöstä eikä mahdollisten tilapäisrakennusten telineet ja narut aiheuta kellekään vaaraa. (Näkövammaisten erityistarpeet festivaaleilla ja erilaisissa ulkoilmatapahtumissa 2009.)

4.3.3 WC-tilat

Tapahtuma-alueelle tulee sijoittaa riittävä määrä esteettömiä WC-tiloja. Esteettömyysohjeistukset täyttäviä siirrettäviä ulkovessoja voi olla kuitenkin vaikea löytää. Maahantuojia on onneksi monia, ja vaihtoehdoista kannattaa valita se kaikista esteettömin vaihtoehto. WC-tilan pitäisi myös sopia kummallekin sukupuolelle, koska tapahtumaan osallistuvan henkilön avustaja voi olla vastakkaista sukupuolta. Esteettömän ja siirrettävän WC-tilan oviaukko tulisi olla vähintään 850 mm leveä. Kynnys tilaan saa olla enintään 20 mm, jotta se on helppo ylittää esimerkiksi pyörätuolilla. Vapaata kääntymistilaa tulisi löytyä WC:n sisältä pyörätuolin kääntymisen verran eli 1500 mm. (Kulttuuria Kaikille 2015, 37.)

4.3.4 Tapahtuma-alueen kartta

Monelle kävijälle tapahtumasta saatu ennakkotieto on tärkeää, ellei jopa välttämätöntä. Karttaan on merkittävä ainakin tapahtuma-alueen pohjapiirros, tapahtumapaikat ja olennaiset palvelut kuten infopiste, WC-tilat, ruokailupaikat sekä esteettömät reitit ja pysäköintipaikat. Pääopasteen sisältämän kartan ja mahdollisen paperisen kartan lisäksi tapahtuman verkkosivuilla olisi hyvä julkaista opaskartta. Erityisesti liikuntaesteisten henkilöiden on tärkeää saada ennakkotietoa tapahtuman esteettömistä reiteistä, realistisista välimatkoista, inva-parkkipaikoista ja muista esteettömistä palveluista. (Kulttuuria Kaikille 2015, 19.)

Paperisten ja verkkoversiollisten opaskarttojen lisäksi koho- ja sanakartan teettämistä kannattaa harkita. Kohokartat auttavat näkövammaisia kävijöitä hahmottamaan tilojen kokoa, suhteita toisiinsa ja etäisyyksiä paikkojen välillä. Sana- eli äänikarttojen avulla puolestaan näkövammaisille kerrotaan, missä sijaitsevat olennaiset palvelut, kuten WC-tilat. Sanakartat tehdään aina kahteen suuntaan eli tapahtuma-alueelle saapumiseen ja sieltä poistumiseen. (Kulttuuria Kaikille 2015, 19.)

Vaikka tässä opinnäytetyössä ei luontopalveluja tai -tapahtumia käsitellä sen enempää, löytyy kansallispuistojen sivuilta hyviä vinkkejä myös kaupungissa järjestettävän massatapahtuman tueksi. Kansallispuistot kertovat esteettömistä poluista ja reiteistä kartan ja pienen infon avulla. Kartan alle saatetaan liittää info siitä, kuinka pitkä polku tai reitti on ja mitä palveluja sen varrella sijaitsee. Alla oleva kuva 4 on Hossan kansallispuiston sivuilta ja kertoo Huosilammen polun esteettömistä mahdollisuuksista. Reitiltä löytyy esimerkiksi inva-huussi, ja se on luokiteltu vaativaksi pyörätuolireitiksi. Vaativa reitti tarkoittaa sitä, että pyörätuolikäyttäjä voi tarvita työntöapua. (Luontoon, Huosilammen esteetön polku.)

Huosilammen esteetön polku, 500 metriä / suunta

Sulan maan aikaan kulku-aika edestakaisin alle 1 h

Vaativuusluokka: vaativa pyörätuolireitti

Kuva 4: Huosilammen esteettömästä polusta kertova info (Luontoon, Huosilammen esteetön polku).

4.3.5 Opasteet

Opasteiden avulla tapahtumasta tehdään selkeämpi ja yhdenmukaisempi niin kävijöille kuin henkilökunnallekin. Mitä isompi ja vaikeammin hahmotettava tapahtuma-alue on kyseessä, sitä tärkeämpiä selkeät opasteet ovat. (Kulttuurilla Kaikille 2015, 18.)

Opasteissa on muistettava, että niiden helppolukuisuus ja ymmärrettävyys säilyvät. Se tarkoittaa sitä, että opasteet ovat ulkoasultaan selkeitä ja ymmärrettäviä. Lisäksi ne on asetettava luettavaksi niin istuma- kuin seisomakorkeudeltakin noin 1400 - 1600 mm korkeudelle maasta. Niin ulkoliikuntatapahtumissa kuin muissakin isoissa tapahtumissa opasteita pitäisi sijoittaa myös korkealle, helposti havaittavaan etäisyyteen. Ruuhkaisessa ympäristössä pelkästään 1400 - 1600 mm korkeudelle asetetut opasteet saattavat hukkaa ihmismassan joukkoon. Tärkeät opasteet, kuten tapahtuma-alueen kartta, WC-tilat ja info tulisi siis löytyä sekä matalalta että korkealta. Opasteiden ymmärrettävyyttä lisäävät myös niiden yhdenmukainen ulkoasu ja mahdollisten symbolien käyttö. Heijastukset hankaloittavat opasteiden hahmottamista. Siksi opasteiden tulisi olla materiaaliltaan heijastamatonta. (Kulttuurilla Kaikille 2015, 18; Näkövammaisten liitto ry 2018.)

Tapahtuma-alueelle olisi suositeltavaa sijoittaa ainakin yksi pääopaste, josta hahmottuvat selkeästi tapahtuman pohjapiirros, tapahtumapaikan olennaiset palvelut kuten WC-tilat, infopiste ja ruokailutilat sekä esteettömät reitit ja pysäköintipaikat. Alueella sijaitsevien opasteiden lisäksi tapahtumaan johdattelevat opasteet tukevat järjestelmän katkeamattomuutta. (Kulttuurilla Kaikille 2015, 18.) Opasteiden selkeyttä ja riittävyttä voi myös lähestyä omakohtaisten kokemusten kautta. Voi miettiä, että kun itse saapuu ensimmäistä kertaa uuteen tapahtumaan, mitä opasteita yleensä tarvitsee eniten. Ovatko opasteet selkeät

jo parkkipaikalta lähtien? Mihin suuntaan pitäisi lähteä ja mistä löytää esteettömän reitin tapahtuma-alueelle? Entä missä ovat lähimmät WC-tilat ja infopiste?

Saavutettavuuden perustiedoista voi viestiä symboleiden avulla ennakkoon verkossa ja paikan päällä tapahtumassa. Liikkumisesteisille suunnattujen symboleiden lisäksi tapahtumasta kannattaa antaa mahdollisuuksien mukaan tietoa tarjolla olevista apuvälineistä, näkövammaisille suunnatuista palveluista, tulkatuista tai tekstitetyistä ohjelmista sekä viittomakielen mahdollisuudesta. (Kulttuuria Kaikille 2015, 11.)

Seuraavassa kuvassa (kuva 5) on esimerkki siitä, miten saavutettavuustiedoista voi viestiä ennen tapahtumaa ja tapahtuman aikana.

Saavutettavuus toteutuu pääosin ohjeistusten mukaisesti ¹¹ → Saavutettavuussymbolia käytetään.	Saavutettavuus ei toteudu → Saavutettavuussymbolia ei käytetä.
 <p>Tapahtumapaikkaan on esteetön sisäänkäynti.</p> <ul style="list-style-type: none">• Kerro esteettömän sisäänkäynnin sijainti sekä mahdolliset puutteet sisäänkäynnin esteettömyydessä.• Kuvitteellinen esimerkki puutteista:<ul style="list-style-type: none">- Sisäänkäynnin oven kynnyks on 30 mm korkea ja oviaukon leveys on vain 800 mm.	<p>Tapahtumapaikkaan ei ole esteetöntä sisäänkäyntiä.</p> <ul style="list-style-type: none">• Kerro sisäänkäynnistä.• Kuvitteellinen esimerkki sisäänkäynnistä kertomisesta:<ul style="list-style-type: none">- Sisäänkäynnille johtaa kahdeksan porrasaskelmaa.

Kuva 5. Saavutettavuustietojen viestiminen (Kulttuuria Kaikille 2015, 11).

Muistilista tapahtuma-alueen rakentamista varten (Ruskovaara 2009; Kulttuuria Kaikille 2015; Näkövammaisten liitto ry 2018; Pesola 2009).

- Tapahtuma-alueelle tulisi päästä helposti eri kulkuvälineiden avuin ja paikalta tulisi löytyä esteetön autopaikka. Esteetön ruutu vähintään 3600 mm leveydeltä ja 5000 mm pituudelta.
- Yhden sisäänkäynneistä tulee olla esteetön, joka on helposti havaittavista muusta ympäristöstä. Esteetön sisäänkäynti on vähintään 1800 mm leveä.

- Kulkuväylien kohdalla maan tulee olla tasaista ja hyväkuntoista. Ylimääräiset johdot tulee suojata kourulla. Esteettömän kulkuväylän vähimmäisleveys on 1500 mm.
- Siirrettävän esteettömän WC-tilan mittoihin kannattaa kiinnittää huomiota ja tilata maahantuojalta paras vaihtoehto. Esteettömän wc-tilan oviaukon tulisi olla vähintään 850 mm. Kynnys ei saisi olla yli 20 mm korkea. Tilaa kääntymiselle tulisi olla WC-tilan sisällä 1500 mm.
- Tapahtuma-alueen karttaan tulisi sisällyttää ainakin alueen pohjapiirros, tapahtumapaikat, välimatkojen pituudet ja olennaiset palvelut (inva-wc, ruokailupaikat ja esteettömät reitit).
- Tapahtumakartta olisi hyvä julkaista myös tapahtuman verkkosivuilla ennen tapahtumapäivää.
- Tapahtuman opasteet tulisi sijoittaa 1400-1600mm korkeudelle maasta sekä ylös esimerkiksi tolppaan kiinnitettynä isona lakanana.
- Opasteiden pintamateriaalin pitäisi olla heijastamatonta, koska heijastukset vaikeuttavat viestin hahmottamista.
- Tapahtuma-alueelle tulisi sijoittaa vähintään yksi pääopaste, josta käyvät ilmi tapahtuman pohjapiirros, olennaiset palvelut ja esteettömät reitit.
- Tapahtuma-alueella sijaitsevien opasteiden lisäksi tapahtumaan johdattelevia opasteita pitäisi sijoittaa matkan varrelle.

4.4 Asiakaspalvelu

Asiakaspalvelussa työskentelevien henkilöiden tehtävä on erityisen tärkeä, oli kyse sitten kulttuuri- tai liikuntatapahtumasta. Keskeistä on ystävällinen ja yksilöllinen palvelu. Kaikkiin kävijöihin pitäisi suhtautua avoimesti ja tasa-arvoisesti niin, että kävijä kokee olevansa tervetullut tapahtumaan. (Kulttuuria Kaikille 2015, 23.)

Henkilökunnan rekrytoinnissa on hyvä ottaa huomioon niin työntekijöiden kuin kävijöidenkin moninaisuus. Kävijänäkökulmasta tapahtuma hyötyy siitä, että henkilökunta ja vapaaehtoiset pystyvät palvelemaan kävijöitä monipuolisesti eri kielillä. Fyysisen ympäristön esteettömyyden kannalta tapahtumassa tulisi aina olla vähintään yksi yhteyshenkilö, joka on perehtynyt tapahtuma-alueen esteettömiin reitteihin ja erilaisiin saavutettavuutta lisääviin palveluihin. Jos tapahtuma ei pysty tarjoamaan opasta kävijälle tarpeen niin vaatiessa, tulisi esteettömyydestä kertovan etukäteisinformaation olla tarpeeksi kattavaa ja monipuolista. Sen avulla apua tarvitsevan henkilön oma avustaja voi perehtyä tapahtuma-alueeseen ja sen esteettömiin reitteihin. Saavutettavuutta voidaan myös lisätä lainaamalla tiettyjä apuvälineitä niitä tarvitseville henkilöille. Tällaisia apuvälineitä voivat olla esimerkiksi

kävelykepit, rollaattorit ja pyörätuolit. Esteettömyys- ja saavutettavuusvastaavan yhteystietojen on oltava helposti löydettävissä ennen tapahtumaa verkkosivuilta ja tapahtuman aikana asiakaspalvelusta tai infopisteestä. Näin asiakkaat tietävät heti, kenen puoleen he voivat kääntyä aiheeseen liittyvissä kysymyksissä. (Kulttuuria Kaikille 2015, 23 & 35; Näkövammaisten erityistarpeet festivaaleilla ja erilaisissa ulkoilmatapahtumissa 2009.)

Tapahtuman esteettömyystoimista vastaavan yhteyshenkilön lisäksi olisi olennaista tarjota koko henkilökunnalle ja vapaaehtoistyöntekijöille saavutettavuuskoulutuksia. On tärkeää, että jokainen työntekijä tiedostaa oman vaikutuksensa esteettömän ja saavutettavan tapahtuman toteutumiseen. Moninaisuuden kunnioittaminen, tapahtuman arvot ja yhteiset periaatteet kannattaa ottaa yhdeksi koulutuksen keskustelunaiheeksi. (Kulttuuria Kaikille 2015, 23.)

Muistilista asiakaspalvelua varten (Kulttuuria Kaikille 2015).

- Asiakaspalvelun ytimen tulisi perustua yksilölliseen ja ystävälliseen palveluun.
- Tapahtumassa tulisi olla vähintään yksi esteettömyyteen ja saavutettavuuteen perehtynyt henkilö, jonka yhteystiedot (erityisesti puhelinnumero) löytyvät helposti tapahtuman verkkosivuilta.
- Etukäteisinfo tapahtuman esteettömyydestä ja saavutettavuudesta esimerkiksi tapahtuman verkkosivuilla.
- Tapahtuman saavutettavuutta voidaan lisätä lainaamalla tiettyjä apuvälineitä niitä tarvitseville henkilöille.
- Myös muulle henkilökunnalle ja vapaaehtoistyöntekijöille olisi hyvä järjestää saavutettavuus- ja esteettömyyskoulutuksia.

5 Esteettömyyden kartoitus

Kun toimintaympäristöstä tehdään esteetön, ihmiset voivat osallistua yhteiskunnan toimintaan yhdenvertaisesti. Esteettömyyskartoituksen avulla ympäristöä voidaan kehittää sellaiseksi, että se soveltuu mahdollisimman monipuolisesti erilaisille ihmisille. (Ruskovaara 2009, 7; 11.) Tässä kappaleessa tutustutaan lähemmin esteettömyyden kartoitusmenetelmiin ja -työkaluihin, jotka helpottavat esteettömän ja saavutettavan ympäristön toteuttamista.

5.1 ESKEH-esteettömyyden kartoitusmenetelmä

Ennen vuotta 2007 esteettömyyskartoituksia tehtiin Suomessa monilla eri menetelmillä ja kartoituslomakkeilla. Tulokset olivat vaihtelevia, ja sen vuoksi käynnistettiin esteettömyyden arviointimenetelmän ja kartoituslomakkeen kehittämisprojekti vuosina 2007-2009. Projektin tarkoituksena oli yhdistellä suomalaisista ja ulkomaisista kartoituslomakkeista parhaat puolet uudeksi kokonaisuudeksi. Rakennetun ympäristön esteettömyyden selvittämiseksi kehitettiin valtakunnallinen ESKEH-esteettömyyskartoitusmenetelmä, jota varten koulutetaan jatkuvasti uusia asiantuntijoita. ESKEH-kartoitusmenetelmä on siis asiantuntijan arvio, jossa otetaan huomioon laajasti esteettömyyden erilaiset näkökulmat. Kaikki esteettömyyskartoittajan koulutuksen saaneet henkilöt ovat listattuna Suomen Invalidiliiton sivuilla. ESKEH suoraan käännettynä tarkoittaa arviointimenetelmän ja kartoituslomakkeen kehitysprojektia. Lopulta laajan asiantuntijayhteisön hyväksynnällä kartoitusmenetelmä nimettiin ESKEH-kartoitukseksi, joka käsittelee rakennetun ympäristön esteettömyyttä. (Invalidiliitto, ESKEH-kartoituslomakkeet ja -opas; Ruskovaara 2009, 3.)

ESKEH-menetelmä pohjautuu erilaisiin esteettömyysmääryksiin, -ohjeisiin ja -suosituksiin. Esteettömyyden toteutuminen ei perustu vain yhden ihmisen tai organisaation mielipiteeseen, vaan kyse on yhteisesti sovitusta asioista. ESKEH-kartoituksen tarkoituksena on selvittää, miten ympäristö palvelee kaikkia sen käyttäjiä. Tärkeitä arvioitavia asioita ympäristön fyysisen esteettömyyden kannalta ovat muun muassa tasoerot, tilantarve, etäisyydet, mahdollisuus orientoitumiseen eli tilan helppokulkuisuus, ulottumisetäisyydet, turvallisuus, kommunikaation selkeys ja yhdenvertaisuuden toteutuminen. Rakentamismääräysten lisäksi ESKEH-esteettömyyskartoitusmenetelmä sisältää ohjeita ja suosituksia, joita tarvitaan kaikille soveltuvan ympäristön toteuttamiseksi. (Invalidiliitto, ESKEH-kartoituslomakkeet ja -opas; Ruskovaara 2009, 9.)

Esteettömyyskartoitus toteutetaan pääasiassa mittaamalla, mutta se sisältää myös havainnointia ja arviointia. Koska fyysistä ympäristöä on tarkasteltava niin liikkumisen, kuulemisen, näkemisen kuin ymmärtämisenkin kannalta, toteutuu aistiympäristön kartoitus

usein tilan havainnoinnin ja arvioinnin kautta. Kartoituksen apuna asiantuntijalla on yleensä käytössään rullamitta, jousivaaka, kaltevuusmitta, induktiosilmukkatesteri, kamera, valaistusvoimakkuusmittari, pohjapiirros rakennuksesta tai piha-alueelta ja kartta-pohja. Esteettömyyskartoituksen jälkeen asiantuntija laatii kirjallisen raportin, joka sisältää tietoa esteettömyyden nykytilasta sekä mahdollisista ehdotuksista esteettömyyden kehittämiseksi. (Invalidiliitto, ESKEH-kartoituslomakkeet ja -opas.)

5.2 ADA-esteettömyyden kartoitusmenetelmä

Americans with Disabilities Act (ADA) on Yhdysvalloissa vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva laki, joka tuli voimaan vuonna 1990. ADA lain tarkoituksena on ehkäistä syrjintää työpaikoilla, kouluissa, kulkuvälineissä sekä julkisten rakennusten tiloissa. Laki on jaettu viiteen eri osioon, joita ovat tasa-arvoinen työllistyminen, palveluiden- ja tietoliikenteen saavutettavuus, rakennetun ympäristön esteettömyys sekä muut lakiin liittyvät säännökset. Lain tarkoituksena on edistää vammaisten ihmisten oikeuksia monipuolisesti eri elämän osa-alueilla. (ADA, National Network.)

Rakennettuun ympäristöön liittyen ADA on luonut ohjeistuksen esteettömien tilojen vaatimuksista. Ohjeistus sisältää kartoituslistan, joka pohjautuu vuonna 1990 voimaan tulleen lakiin. Sen mukaan kuntien on varmistettava, että palvelut ja aktiviteetit on toteutettu kaikille esteettömässä ja saavutettavassa muodossa. Kartoituslista etenee esteettömien parkkipaikkojen ja sisääntulon kautta saavutettavasti toteutettuun asiakaspalveluun. Asiakaspalvelun jälkeen kartoituslistassa perehdytään niin sisätilojen, WC-tilojen kuin juoma-automaattienkin esteettömyyteen. Ohjeistusten ja kuvien avulla esteettömyysasiantuntija antaa arvionsa (Yes / No), toteutuuko kyseinen kohta ympäristössä. Listassa on myös tilaa lisäkommenteille tarpeen niin vaatiessa. (ADA Checklist for Existing Facilities 2010.)

5.3 OIVA-esteettömyyden kartoitustyökalu

Esteettömyyden ja saavutettavuuden -tutkimusryhmä Satakunnan ammattikorkeakoulusta (SAMK) kehitti OIVA-työkalun alun perin nopeuttamaan valtakunnallisen ESKEH-esteettömyyskartoituksen käyttöä sähköisen lomakkeen avulla. Nykyään ESKEH:n lisäksi se sisältää lomakkeet niin aistiympäristön kuin liikuntapaikkojenkin esteettömyyden arviointiin. OIVA-työkalun tarkoituksena on helpottaa kartoitusprosessia sekä tehdä raportoinnista entistä sujuvampaa vähentäen samalla paperinkulutusta.

Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden -lomakkeisto on Satakunnan ammattikorkeakoulun, Autismi- ja Aspergerliitto ry:n sekä Suomen erityisherät ry:n yhteistyössä luoma, aistit huomioiva kartoituslista. Kartoituslomakkeen avulla aistiärsytystä tuottavien

ja vähentävien tekijöiden erottelu helpottuu ja samalla päästään arvioimaan, mitkä tekijät tekevät ympäristöstä aistiystävällisemmän. Kartoituslista etenee neljän keskeisen aistialueen kautta, joita ovat kuulo-, näkö-, tunto- ja hajuaisti. Sen kautta tarkkaillaan esimerkiksi tilassa kuultavia ääniä ja arvioidaan, mistä häiritsevät taustääänet ovat peräisin. Näköaistin kohdalla keskitytään tarkkailemaan visuaalisia ärsykeitä ja häiritseviä näköaistimuksia. Tuntoaistin kannalta merkittäviä häiriötekijöitä voivat olla liian kylmä tai kuuma sisälämpötila, liian karheat pintamateriaalit tai esimerkiksi liian liukas lattia. Hajuaistia häiritsevät hajut voivat olla peräisin jostakin yleistuoksusta, kasveista tai raikastimen käytöstä. Kartoitettavan tilan kannalta on oleellista, että jokainen aisti käsitellään tukikysymysten ohjaamana. (Autismi- ja asbergerliitto 2014.) Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden -lomakkeiston tarkoituksena on auttaa huomioimaan aistit osana esteettömyyden arviointia. Lomake on löydettävissä OIVA-työkalun kautta. (Tupala, Inberg & Karinharju 2016, 9.)

OIVA-työkalusta löytyvä Liikuntapaikan esteettömyyden tilan arviointi -lomakkeisto luotiin keväällä 2013 alkaneessa LIEKA-hankkeessa. Liikuntapaikan esteettömyyden tilan selvittämistä varten luotiin helposti täytettävä kyselylomake, joka perustui esteetöntä rakentamista koskevaan lainsäädäntöön, suosituksiin sekä olemassa olevaan tutkimustietoon. Hankkeen tarkoituksena oli lisätä liikuntapaikkarakentamisen laatua turvallisuuden, esteettömyyden ja monikäyttöisyyden näkökulmasta. Kysymysten avulla lomakkeessa käydään läpi liikuntapaikan pääsisäänkäynnin, kulkuväylien, portaiden, hissien, WC-tilojen sekä pukeutumis- ja peseytymistilojen esteettömyyden toteutuminen. Lomakkeen vastausvaihtoehtoina on kyllä, ei, ei koske tätä kohdetta, en osaa sanoa. Koulutetut esteettömyyskartoittajat ja SAMK:n Esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmän jäsenet olivat mukana suunnittelemassa lomaketta. (Tupala ym. 2016, 9-10; Karinharju ym. 2014, 42-43.)

5.4 Helppo Liikkua -kriteerit

Invalidiliiton toiminnallisessa kampanjassa etsitään paikkoja, joissa on helppo tai hankala liikkua. Helppo Liikkua -sivuston käyttäjät voivat lisätä hyviä esteettömyyskokemuksia tai huonoja esteellisiä kokemuksia karttapalveluun. Karttapalvelun avulla esteettömät paikat saavat kiitosta ja esteellisiä paikkoja pyritään kehittämään kaikille soveltuvampaan suuntaan yhdessä. Sivustolla on listattuna Helppo Liikkua -tunnuksen omaavia palveluita aina elokuvateattereista julkisiin liikennevälineisiin. (Invalidiliitto, Helppo Liikkua.)

Sivustolta löytyy myös esteettömän tapahtuman Helppo Liikkua -kriteerit, jotka ovat jaoteltuna kulkuyhteyksiin, tapahtumapaikkaan, tapahtuman sisältöön, tiedottamiseen ja kokeemukseen, että jokainen on tervetullut. Jotta palvelulle, tuotteelle tai kohteelle myönnetään Helppo Liikkua -tunnus, täytyy sen täyttää Invalidiliiton laatimat kriteerit. (Helppo Liikkua, esteettömän tapahtuman helppo liikkua -kriteerit.)

5.5 Muut tavat arvioida esteettömyyttä

Muita tapoja esteettömyyden arviointiin ovat esimerkiksi kävelykierrokset ja erilaisten käyttäjäarviointien teettäminen. Nämä arviointitavat perustuvat kuitenkin jokaisen henkilön henkilökohtaiseen mielipiteeseen, johon saattaa vaikuttaa arvioijan oma toimintakyky. Kävelykierrosten ja käyttäjäarviointien tuloksista saadaan kuitenkin arvokasta pohjatietoa virallista kartoitusta varten. (Ruskovaara 2009, 9.)

Kävelykierroksen aikana selvitetään ympäristössä havaittuja ongelmia suunnittelijoiden, alueen asukkaiden ja liikkumis- tai toimintaesteisten henkilöiden avulla. Henkilö tai ryhmä kulkee ennalta suunnitellun reitin, minkä jälkeen keskustellaan matkalla havaituista ongelmista. (Ruskovaara 2009, 9.)

Käyttäjearvioinnissa ryhmä liikkumis- ja toimintaesteisiä henkilöitä arvioi rakennusta tai ympäristöä, ja kokemuksista saadaan arvokasta tietoa esteettömyyden toteutumisesta tilassa. Jokainen henkilö arvioi tilaa omasta lähtökohdastaan, mikä saattaa vaikuttaa tuloksen painottumiseen vain tiettyihin esteettömyyden ongelmakohtiin. (Ruskovaara 2009, 9.)

Koska esteettömyyden toteutumisessa on kyse ihmisten moninaisuuden huomioonottamisesta, rakennettavan ympäristön suunnitteluvaiheessa on tärkeää muistaa kartoituksen merkitys. Kartoituksen pohjalta nousseiden ongelmakohtien korjaaminen edistää palvelujen saavutettavuutta, välineiden käytettävyyttä ja tiedon ymmärrettävyyttä. Lisäksi esteettömän toimintaympäristön rakentaminen edistää kestävästä kehitystä ja yhdenvertaisuutta. (Invalidiliitto, esteettömyys.)

6 Työn tarkoitus ja tavoite

Jokaisella tutkimuksella on jokin tarkoitus tai tehtävä. Hirsijärven, Remeksen ja Sajavaaran (1996, 138) mukaan tutkimuksen tarkoitusta voidaan luonnehtia kartoittavaksi, kuvailtavaksi, selittäväksi tai ennustavaksi. Tutkimuksen tarkoitusta voidaan kuitenkin luonnehtia useamman kuin yhden piirteen perusteella, eikä se välttämättä pysy samana koko tutkimusprosessin ajan. (Hirsijärvi ym. 1996, 138.)

Työn kautta tehdyn tutkimuksen tarkoituksena oli nimenomaan kartoittaa ulkoliikuntatapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilannetta ja sitä, mihin asioihin tulisi vielä kiinnittää huomiota, jotta jokainen voisi osallistua niihin vammasta huolimatta. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 §:n mukaan kaikille tulisi mahdollistaa itsenäinen ja yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään. (Suomen YK-liitto 2015, 29.) Tarkoituksena oli tämän myötä selvittää, kuinka hyvin yhdenvertainen pääsy ulkoliikuntatapahtumiin todellisuudessa toteutuu. Tavoitteena oli tutkia Suomen esteettömyystoimien nykytilannetta siten, että jossain vaiheessa jokaisen ulkoliikuntatapahtuman voisi toteuttaa mahdollisimman esteettömästi ja saavutettavasti osallistujat, yleisö ja työntekijät huomioon ottaen.

Kartoitus toteutettiin sähköpostitse lähetettyjen ydinkysymysten sekä kahden haastattelun muodossa. Ydinkysymysten ja haastatteluiden kautta saatujen tietojen pohjalta tutkimus sai merkittäviä näkökulmia siitä, mitkä esteettömyys- ja saavutettavuustoimet koettiin merkityksellisiksi tapahtumaa järjestettäessä. Tämä antoi tärkeää tietoa niin opinnäytetyön tilaajalle Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta ry:lle kuin opinnäytetyön kirjoittajallekin. Kartoittamalla ulkoliikuntatapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilannetta, voidaan asettaa tuleville vuosille entistä kattavampia tavoitteita niiden edistämiseksi.

Opinnäytetyön tavoitteena oli laajan teoriapohjan ja tutkimustiedon pohjalta lisätä ulkoliikuntatapahtumien järjestäjien tietoisuuttaan esteettömyydestä ja saavutettavuudesta niin, että niistä tulisi itsestään selviä laatutekijöitä jo tapahtuman suunnitteluvaiheessa. Syksyllä, projektin alkuvaiheilla asetettiin myös tavoite kattavan ja teoriaan pohjautuvan tarkistuslistan kokoamisesta. Lopulta työn tuotoksena koottiin kaikille ulkoliikuntatapahtumille suunnattu esteettömyyden tarkistuslista (Liite 2), jonka avulla jokainen tapahtuma voitaisiin toteuttaa mahdollisimman esteettömällä ja saavutettavalla tavalla.

7 Työn toteutus

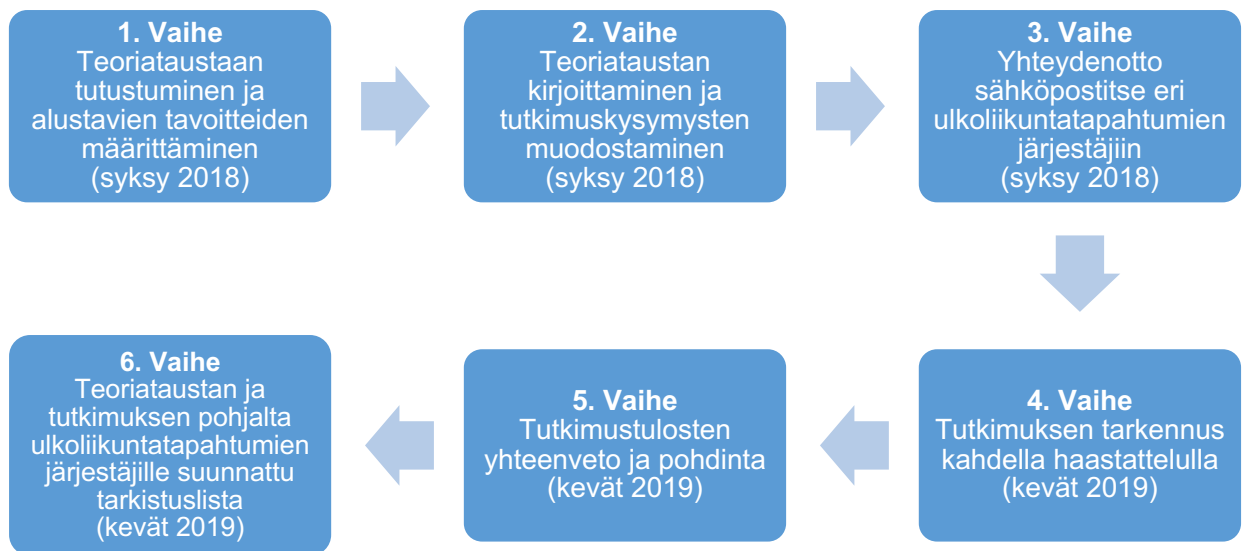
Työn toteutus alkoi syyskuussa 2018 aiheen rajaamisella yhdessä VAU ry:n tutkimuspäällikön Aija Saaren kanssa. Toimeksiantajan kannalta oli tärkeää, että aiheen ajankohtaisuuden lisäksi kokisin sen itse mielekkääksi oppinnäytetyöaiheeksi. Yhteisen palaverin päätteeksi valikoitui aihe, joka on sen mielenkiintoisuuden lisäksi tulevaisuuden työelämän kannalta arvokas. Aiheen rajaamisen lisäksi palaverissa asetettiin tavoite työn lopputuoksena syntyvästä tarkistuslistasta, joka rajautuisi nimenomaan ulkoliikuntatapahtumien käyttöön.

Työn toteutus alkoi tutustumisella kattavaan teoriapohjaan ja käsitteiden sekä tavoitteiden määrittämisellä. Esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvää teoriaa käytiin vielä läpi VAU ry:n esteettömyysasiantuntijan Jukka Parviaisen kanssa. Näin varmistettiin se, että työn sisältämä tieto on laadukasta ja ajankohtaista. Monipuolisen ja kattavan teoriapohjan kautta luotiin tapahtumajärjestäjille tietopankki esteettömän ja saavutettavan ulkoliikuntatapahtuman toteutusta varten. Aija Saari koki tärkeäksi sen, että tutkimuskysymykset syntyisivät vasta laajaan teoriapohjaan tutustumisen jälkeen. Lopulta, teorian pohjalta muodostui neljä tutkimuskysymystä, joiden vastaukset kerättiin erilaisten ulkoliikuntatapahtumien järjestäjiltä syksyllä 2018. Tämä tarkoituksenmukaisesti valittu joukko vastasi ydinkysymyksiin sähköpostitse. Tutkimuksen tuloksia tarkennettiin haastattelun avulla, joka järjestettiin ulkoliikuntatapahtuman koordinaattorin kanssa tammikuussa 2019. Haastattelussa käytiin osaksi läpi sähköpostitse lähetettyjä tutkimuskysymyksiä, mutta niitä tarkennettiin vielä muutamalla lisäkysymyksellä. Tapahtumanjärjestäjän haastattelun lisäksi työtä syvennettiin vielä toisella haastattelulla, joka järjestettiin VAU ry:n esteettömyysasiantuntijan Jukka Parviaisen kanssa helmikuussa 2019. Asiantuntijahaastattelun tavoitteena oli syventää tutkimustuloksista saatua aineistoa ja peilata niitä jo saatuihin vastauksiin.

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on keskeistä kokonaisvaltainen tiedonhankinta todellisista tilanteista suoraan ihmisiltä. Kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti, ja niin on tehty myös tässä tutkimuksessa. Tutkimussuunnitelma rakentuu tutkimuksen edetessä, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimus toteutetaan joustavasti ja olosuhteiden mukaisesti. (Hirsijärvi ym. 1996, 164.) Laadullisen tutkimuksen avulla tiedonantajien näkökulmat ja ”äänet” pääsevät esiin esimerkiksi avoimissa haastatteluissa. Tavoitteena on luoda ymmärrystä käsiteltävän aiheen ympärille. (KAMK, Tutkimuksen – Oppinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.) Koska tavoitteena oli nimenomaan kartoittaa ulkoliikuntatapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilannetta mahdollisimman monipuolisesti, koin tutkimuksen toteutuksen kannalta laadullisen prosessin parhaaksi.

Aineistonkeruun jälkeen tuloksia peilattiin kattavasti kerättyyn teoriapohjaan, jonka pohjalta syntyi työn pohdintaosuus. Opinnäytetyön tuotoksena luotiin ulkoliikuntatapahtumien järjestäjille suunnattu tarkistuslista (Liite 2), joka koottiin yhteen Jukka Parviaisen avustuksella. Esteetön ja saavutettava liikuntatapahtuma -tarkistuslista sekä Helppo liikkua -kriteerit toimivat apuna ulkoliikuntatapahtumille suunnattua tarkistuslistaa luodessa. (Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE, Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta VAU ry, Esteetön ja saavutettava liikuntatapahtuma -tarkistuslista; Invalidiliitto Esteettömän tapahtuman Helppo liikkua -kriteerit). Jo toteutettujen tarkistuslistojen kautta oli mahdollista yhdistellä erityisesti niitä asioita, jotka ovat ulkoliikuntatapahtuman kannalta oleellisia.

Alla olevaan kaavioon on jaoteltuna työn toteutuksen eri vaiheet aiheenvalinnan jälkeen.

Kuvio 2. Työn toteutuksen vaiheet syksyllä 2018 ja keväällä 2019.

Koko opinnäytetyöprojektin ajan tukea on ollut saatavissa VAU ry:n Aija Saarelta ja Jukka Parviaiselta sekä opinnäytetyöohjaajaltani lehtori Jyrki Vilhulta. Heidän ohjeistuksellaan työtä on ollut mahdollista kehittää monipuolisesti eri näkökulmista.

7.1 Aineistonkeruumenetelmät

Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa ulkoliikuntatapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilannetta. Tähän parhaaksi vaihtoehdoksi nähtiin aluksi laajaan teoriapohjaan tutustumalla, luoda neljä tutkimuskysymystä tapahtumanjärjestäjille. Tutkimuksen neljä ydinkysymystä lähetettiin sähköpostitse laajasti eri liikuntalajien tapahtumajärjestäjille, koska näin koettiin, ettei mahdollisen kyselyn monta kysymystä säikäytä

tapahtumanjärjestäjiä. Aihe on siinä mielessä haastava, että jos esteettömyystoimiin ei niinkään ole panostettu, ei vastauksia tuskin haluta antaa.

Kohteet valikoituivat melko sattumanvaraisesti, mutta tärkeimpinä kriteereinä olivat tapahtuman liikunnallisuus ja ulkosijainti. Tapahtumia pyrittiin kartoittamaan ympäri Suomen, ja kysymyksiä lähetettiin aina pääkaupunkiseudun tapahtumista Lappiin asti. Kysymyksiä lähetettiin kaikkiaan viidelletoista (n = 15) ulkoliikuntatapahtuman järjestäjälle.

Neljä sähköpostitse lähetettyä ydinkysymystä:

1. Onko tapahtumassa ollut osallistujina/työntekijöinä esimerkiksi liikunta-, näkö- tai kuulovammaisia?
2. Millaisia esteettömyysjärjestelyjä tapahtumaa varten on tehty?
3. Onko tapahtuma saanut palautetta mahdollisista esteettömyystoimista?
4. Millaista tietoa ja tukea koette tarvitsevanne tai haluaisitte saada lisää esteettömyyteen liittyen?

Kysymyksiin saatiin yhteensä seitsemän (n = 7) vastausta. Niistä valittiin tähän opinnäytetyöhön kolme (n = 3) vastaajaa, jotka ovat hyvin erilaisia ulkoliikuntatapahtumia. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada mahdollisimman laaja kuva siitä, miten ulkoliikuntatapahtumien esteettömyys on järjestetty. Siksi vastanneista mukaan valikoituivat ne tapahtumanjärjestäjät, jotka olivat vastanneet kysymyksiin mahdollisimman monipuolisesti. Kysymysten tarkoituksena oli saada kokonaiskäsitys ulkoliikuntatapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisesta.

Hirsijärven ym. (1996, s. 195) mukaan kyselytutkimuksen toteutuksessa on hyviä ja huonoja puolia. Aineistoa voidaan kerätä runsaasti niin, että tutkijalta säästyy aikaa ja vaivaa. Huolellisesti suunnitellun aineiston avulla myös tutkimustulokset voidaan käsitellä ja analysoida nopeasti. Ongelmana on kuitenkin se, ettei tutkija voi tietää, kuinka vakavasti vastaajat ovat tutkimukseen suhtautuneet. Lisäksi tutkimuksen validiteetin eli pätevyyden kannalta on olennaista se, että tutkitaan sitä mitä todellisuudessa on tarkoituskin tutkia. (Hiltunen 2009). Sen vuoksi tutkimusta päädyttiin tarkentamaan vielä kahden haastattelun avulla.

Haastattelun suurena etuna muihin tiedonkeruumuotoihin verrattuna on se, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen (Hirsijärvi ym. 1996, 205).

Ensimmäinen haastattelu järjestettiin juoksupahtuman päällikön kanssa Tampereella. Haastattelun pohjaksi luotiin myös kahdeksan tapahtuman esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvää kysymystä, joiden tarkoituksena oli laajentaa haastattelusta saatavaa tietoa. Haastattelua suunniteltaessa teema-alue ja aihepiiri olivat jo valmiiksi tiedossa. Sen vuoksi toteutustavaksi valittiin teemahaastattelu. Sille on tyypillistä, ettei kysymyksiä ole asetettu tiettyyn järjestykseen, vaan haastattelu etenee niin sanotusti omalla painollaan. (Hirsijärvi ym. 1996, 208.)

Haastattelun neljä ensimmäistä kysymystä olivat samoja, joita lähetettiin sähköpostitse toisille ulkoliikuntatapahtumien järjestäjille. Neljällä seuraavalla kysymyksellä pyrittiin tarkentamaan haastattelusta saatavaa tietoa.

Tapahtuman järjestäjän kanssa käydyn haastattelun tueksi valitut kysymykset:

1. Onko tapahtumassa ollut osallistujina/työntekijöinä esimerkiksi liikunta-, näkö- tai kuulovammaisia?
2. Millaisia esteettömyystoimia tapahtumaa varten on tehty?
3. Onko tapahtuma saanut palautetta mahdollisista esteettömyystoimista?
4. Millaista tietoa ja tukea koette tarvitsevanne tai haluaisitte saada lisää esteettömyyteen liittyen?
5. Onko kyseisellä tapahtumalla erikseen nimettyä, tapahtuman esteettömyydestä vastaavaa henkilöä?
6. Onko viestintää suunnattu eri vamma ryhmille? Esimerkiksi onko mainoksissa tuotu ilmi se, että liikunta-, näkö- tai kuulovammaisten henkilöiden on mahdollista osallistua tapahtumaan?
7. Pitäisikö tulevaisuudessa panostaa esteettömiin ja saavutettaviin ulkoliikuntatapahtumiin entisestään?
8. Millaiseksi koette Suomen ulkoliikuntatapahtumat yhdenvertaisuuden näkökulmasta? Ovatko kaikki tasavertaisesti tervetulleita?

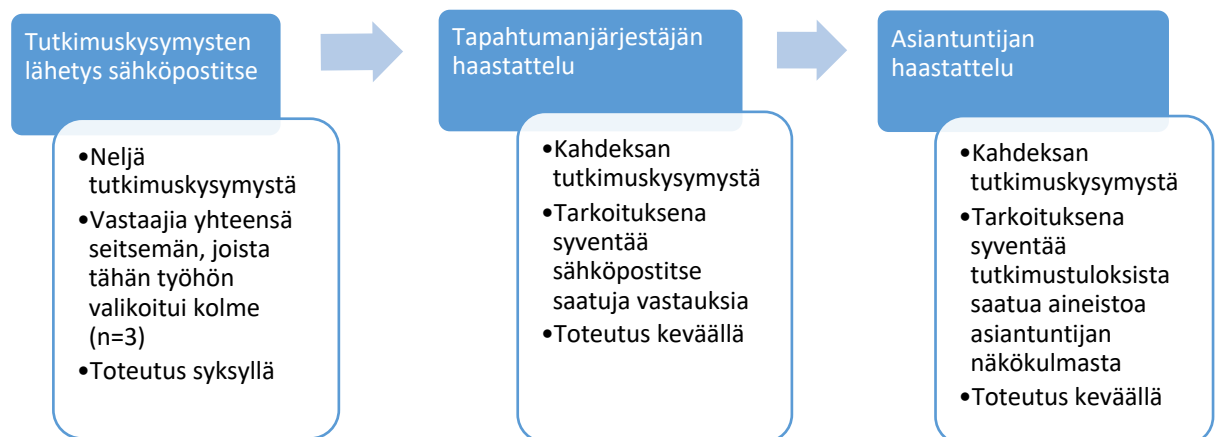
Koska esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvät asiat ovat hyvin moninaisia, päätettiin tutkimusta tarkentaa vielä toisen teemahaastattelun avulla asiantuntijan kanssa. Näin työhön oli mahdollista saada näkökulmia niin tapahtumien järjestäjiltä kuin alan ammattilaiseltakin. Sähköpostitse lähetettyjen ydinkysymysten ja tapahtumajärjestäjän haastattelun yhteenvedot sekä Invalidiliiton ja Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta ry:n yhteistyössä toteuttama Esteetön ja saavutettava liikuntatapahtuma – tarkistuslista toimivat pohjana haastattelulle, joka järjestettiin Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta ry:llä työskentelevän esteettömyysasiantuntijan kanssa. Tarkistuslistan avulla oli tarkoitus kerätä tietoa siitä,

mitkä kohdat ovat relevantteja ja tarpeellisia ulkoliikuntatapahtuman näkökulmasta. Haastattelun aikana perehdyttiin saatuihin tutkimustuloksiin ja lähestyttiin esteettömien ja saavutettavien ulkoliikuntatapahtumien aihealuetta hieman eri kulmasta. Tutkimuksen kannalta oli oleellista tiedustella, miten alan asiantuntija kokee esteettömien ja saavutettavien ulkoliikuntatapahtumien tilanteen tänä päivänä ja miltä tulevaisuus niiden osalta näyttää.

Asiantuntijan kanssa käydyn haastattelun tueksi valitut kysymykset:

1. Mikä mielestäsi on tämänhetkinen esteettömien ja saavutettavien ulkoliikuntatapahtumien tilanne Suomessa?
2. Miltä esteettömien ja saavutettavien ulkoliikuntatapahtumien tulevaisuus näyttää?
3. Millä keinoilla voisi tukea esteettömien, saavutettavien ja yhdenvertaisten tapahtumien toteutusta?
4. Juoksutapahtuman päällikön kanssa nousi esiin toive mahdollisesta tukirahasta, jonka avulla erityisesti kaupalliset tapahtumat voisivat toteuttaa esteettömyyttä ainakin joltain osin. Voisiko tällainen toimia?

Alla olevassa kaaviossa on jaoteltuna tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät yksitellen.

Kuvio 3. Opinnäytetyön tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät jaoteltuna.

7.2 Tutkimuksen tiedonantajat

Sähköpostitse lähetettyihin ydinkysymyksiin vastanneista kolme (n = 3) valittiin tämän opinnäytetyön tutkimukseen. Vastanneet edustavat monipuolisesti eri ulkoliikuntatapahtumia. Ydinkysymyksiin vastanneiden tapahtumien ohelle valittiin lisäksi vielä yksi ulkoliikuntatapahtuma, jonka tapahtumapäällikköä haastateltiin hieman laajemmin aiheeseen liittyen. Koska näitä tapahtumia ja siellä tehtäviä esteettömyysjärjestelyjä ei ole tarkoitus verrata keskenään, jokaista niistä käsitellään nimettömänä.

Yksi vastanneista on juoksutapahtumien järjestäjä, jolla riittää tapahtumia vuoden ympäri aina syksystä kesään. Heidän arvonaan on nimenomaan laadukkaiden juoksutapahtumien järjestäminen. Tapahtumien lisäksi verkkosivuilla tarjotaan eritasoisille juoksijoille juoksu- ja maratonkoulutusta. Kyseisen tapahtuman tavoitteena on järjestäjien vankan tietotaidon hyödyntäminen kaiken tasoisten juoksijoiden hyväksi. Vastanneiden joukossa on myös jokavuotinen suunnistustapahtuma, joka kokoaa yhteen jopa 20 000 suunnistajaa. Verkkosivujen mukaan kyseinen suunnistustapahtuma on yksi maailman suurimmista viestisuunnistuskilpailuista, joka järjestetään jo 71. kerran. Tapahtuman ainutlaatuinen tunnelma houkuttelee ihmisiä paikalle vuosi toisensa jälkeen. Kolmas vastanneista vastaa Suomen suurimman vuosittain järjestettävän pyöräilytapahtuman toteutuksesta. Vuonna 2016 tähän tapahtumaan osallistui 2000-luvun ennätysmäärä urheilijoita, yhteensä 3678 pyöräilijää. Vuosittain järjestettävä pyöräilytapahtuma on liikuttanut suomalaisia jo yli 40 vuoden ajan. Heidän tavoitteenaan on kannustaa kaikenkuntoisia ja -ikäisiä ihmisiä liikkumaan, harrastamaan monipuolisesti eri lajeja sekä pitämään huolta omasta terveydestään.

Ydinkysymyksiin saatujen vastausten tueksi mukaan otettiin vielä yksi juoksutapahtuma, jonka verkkosivut erottautuivat saavutettavuustietojen osalta positiivisesti. Verkkosivujen yläreunasta löytyy linkki, jossa on tietoa tapahtuman saavutettavuudesta. Sivulla kerrotaan myös reittien maastosta niin, että esimerkiksi liikuntaesteinen henkilö voi arvioida itse, pystyykö hän osallistumaan reitille. Osallistujien mukana tuleva avustaja tai tulkki pääsee mukaan tapahtumaan maksutta. Juoksutapahtumaa on suunniteltu valtakunnallisen liikuntajärjestön SoveLi ry:n opastuksella. Järjestön tavoitteena on edistää yhdenvertaisia liikuntamahdollisuuksia valtakunnallisesti, alueellisesti, paikallisesti ja kansainvälisesti.

Ulkoliikuntatapahtumilta sähköpostitse saatuja vastauksia sekä haastattelua tarkennettiin vielä asiantuntijahaastattelun avulla. Haastattelu toteutettiin Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta ry:n Jukka Parviaisen kanssa, joka vastaa osaltaan soveltavan liikunnan apuvälinetoiminnasta SOLIA:sta. SOLIA:n tavoitteena on opastaa ja neuvoa, tarjota kokeilu- ja vuokraustoimintaa sekä auttaa henkilöitä omien välineiden hankinnassa. Koska usein soveltavan liikunnan apuvälineet ovat kalliita hankintoja, pystytään SOLIA:n kautta tarjoamaan välinevuokraa hieman edullisempaan hintaan. Soveltavaa liikuntavälinettä tarvitsevan henkilön ei pitäisi joutua maksamaan harrastamisesta enempää kuin muidenkaan. (Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta, Soveltavan liikunnan apuvälinetoiminta SOLIA.) Soveltavan liikunnan apuvälinetoiminnan lisäksi Jukka Parviainen toimii Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta ry:llä esteettömyyden asiantuntijana sekä esteettömien tilojen ESKEH-kartoittajana.

8 Tulokset

8.1 Sähköpostitse lähetettyjen tutkimuskysymysten yhteenveto

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen ”Onko tapahtumassa ollut osallistujina/työntekijöinä esimerkiksi liikunta-, näkö- tai kuulovammaisia?” tarkoituksena oli kartoittaa esteettömyyden todellista tarvetta ulkoliikuntatapahtumissa. Kaikista kolmesta vastauksesta kävi ilmi, että tapahtumissa oli ollut joko osallistujina tai työntekijöinä liikunta-, näkö- tai kuulovammaisia henkilöitä.

Suuren juoksutapahtuman koordinaattorin mukaan juoksijoissa on ollut mukana esimerkiksi näkö- ja liikuntavammaisia henkilöitä. Lisäksi avustajille on aina tarjottu ilmainen osallistuminen tapahtumaan. Työntekijöistä ei ollut varmaa tietoa, mutta juoksutapahtuman koordinaattori kommentoi asiaa seuraavasti:

”Työntekijöinä ei lähimuistimme mukaan ole ollut, mutta mikään ei estäisi heitä osallistumasta taustahommiin monipuolisten työtehtävien vuoksi.” (Juoksutapahtuman koordinaattori 6.11.2018.)

Suunnistustapahtuman suhtautuminen liikunta- ja toimintarajoitteisten henkilöiden työmahdollisuuksiin tapahtumassa oli samanlainen. Tapahtuman pääsihteerin mukaan erityisesti työntekijöissä on ollut mukana liikuntavammaisia henkilöitä. Osallistujien joukossa on ollut muutamia kuulovammaisia. Suunnistustapahtuma on luonteeltaan kuitenkin sellainen, että se rajaa automaattisesti liikuntarajoitteisia henkilöitä pois.

Pyöräilytapahtuman koordinaattorin vastauksesta käy ilmi, että sekä näkö- että kuulovammaisia on osallistunut pyöräilytapahtumaan. Kuulovammaisia on vaikea tunnistaa ja sen takia heidän osallistumisensa määrää on hankala arvioida. Vaikka tapahtumaan on osallistunut näkövammaisia, erityisiä opastus- tai tiedotuskanavia ei ole ollut käytössä. Näkö- tai kuulovammaisen henkilö tarvitsee siis avustajan, jotta voi osallistua tapahtumaan. Mahdollisten liikunta- ja toimintarajoitteisten työntekijöiden määrä ei tullut vastauksessa ilmi.

Toisen tutkimuskysymyksen ”Millaisia esteettömyysjärjestelyjä tapahtumaa varten on tehty?” avulla haluttiin selvittää, millaisia järjestelyjä tapahtumissa on jo tehty. Kysymys osoittautui kuitenkin melko haastavaksi sen laajuuden takia. Vastausten tulkitsemista hankaloittaa se, että pienet esteettömyystoimet ovat saattaneet jäädä vastaajilta mainitsematta. Kysymyksen kautta saadut vastaukset kertoivat kuitenkin sen, mitkä esteettömyys- ja saavutettavuustoimet koetaan oleellisiksi ja tärkeiksi.

Kolmesta tapahtumasta pyöräilytapahtuma oli sähköpostitse saatujen vastausten mukaan ainoa, johon oli järjestetty esteetön reitti liikunta- ja toimintaesteisiä varten. Pyöräilytapahtuman koordinaattorin mukaan tapahtumaan järjestettiin kymmenen kilometrin mittainen reitti, missä pystyi liikkumaan erityispyörillä kuten kolmipyörällä ja pyörätuolilla. Tästä oli kuitenkin vierähtänyt jo muutama vuosi ja nyt reitti on lyhentynyt neljän kilometrin mittaiseksi. Esteettömän reitin lisäksi osallistumista helpottaa se, että avustajat pääsevät aina ilmaiseksi tapahtumaan. Avustajia kehoitetaan ottamaan suoraan yhteyttä tapahtumatoimistoon. Näin pyöräilytapahtuman henkilökunta pystyy takaamaan henkilökohtaisen opastuksen osallistujalle tarvittaessa.

Juoksutapahtuman koordinaattorin mukaan tapahtumassa informaatio kulkee kuulutusten, kylttien ja kisainfosta vastaavien henkilöiden kautta. Verkkosivuilla ei kuitenkaan ole ääniversiota näkövammaisia osallistujia varten. Vastauksessa ei käynyt ilmi, pystyisikö esimerkiksi liikuntarajoitteinen osallistumaan juoksureitille apuvälineen kanssa. Tapahtuman koordinaattorin mukaan järjestelyistä ei noussut mieleen erityisiä havaintoja.

Suunnistustapahtuman koordinaattorin mukaan kisakeskuksen läheisyydessä on aina inva-parkkipaikkoja, joista tiedotetaan myös verkkosivuilla. Joitakin kysymyksiä oli herännyt esteettömyyteen liittyvissä asioissa, mutta tapahtuman työntekijät olivat saaneet ne ratkaistua. Suunnistustapahtuman koordinaattori kirjoitti vastaukseen seuraavasti:

”Kilpailukeskuksen välittömässä läheisyydessä oli inva-parkkipaikka. Siitä tiedotettiin netissä. Joitakin yhteydenottoja tuli siitä, ettei ollut invakorttia, mutta toivottiin liikuntarajoitteisuuteen viitaten parkkipaikkaa mahdollisimman läheltä. Heille järjestyi parkkilippu sähköpostin välityksellä. Yksi yhteydenotto oli sellainen, että toivottiin parkkipaikalta esim. mönkijällä kyytiä katsomoon ja takaisin. Meillä ei valitettavasti ollut kapasiteettia tällaiseen palveluun ja kilpailukeskuksen ydin oli moottoriajoneuvovapaata aluetta. Ko. henkilö hankki sitten itselleen avustajan.” (Suunnistustapahtuman koordinaattori 24.10.2018.)

Kolmas kysymys ”Onko tapahtuma saanut palautetta mahdollisista esteettömyystoimista?” johdatteli vastaajia miettimään sitä, ovatko esteettömyysjärjestelyt olleet toimivia osallistujien mielestä. Suunnistustapahtuma oli saanut positiivista palautetta inva-parkkipaikkojen järjestämisestä lähelle kisakeskusta. Pyöräilytapahtuman palautteista kävi ilmi, että osallistajat kaipaivat pitempää rataa. Lyhyempi esteetön rata oli suunnattu myös lapsille, ja se herätti osallistujissa toiveita hieman pidemmästä kierroksesta.

”Tapahtumassa on lyhyt pyöräilyreitti, jossa myös erilaista oheisohjelmaa. Liikuntavammaiselle osallistujalle olisi mukava tarjota muuta kuin lasten rata; selkeästi lyhyt, mutta kuitenkin pidempi kuin 4 kilometrin lenkki. Tästä olemme saaneet myös palautetta yksittäisiltä asiakkailta ja pyrkineet heille, yhdessä suunnitellen, tekemään sopivia vaihtoehtoja.” (Pyöräilytapahtuman koordinaattori 25.10.2018.)

Juoksutapahtuma oli saanut positiivista palautetta näkövammaisilta juoksijoilta. Reiteillä ei ollut yllättäviä kuoppia, mikä on tärkeää myös yleisen turvallisuuden vuoksi.

Neljännessä tutkimuskysymyksessä käsiteltiin sitä, millaista tietoa ja tukea tapahtumanjärjestäjät kokevat tarvitsevansa esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyen. Suunnistus-tapahtuman pääsihteeri oli sitä mieltä, että tapahtuman tulevia järjestäjiä tulisi jo hyvissä ajoin herätellä esteettömyyteen liittyvissä kysymyksissä. Koska järjestäjät vaihtuvat vuosittain, hieman pienemmät asiat pääsevät unohtumaan vähäisten resurssien vuoksi. Pyöräilytapahtuman koordinaattori piti esteettömyyden tarkistuslistaa hyvänä ideana. Hän piti tärkeänä myös sitä, että asiantuntemusta ja apua on saatavissa erilaisista organisaatioista. Juoksutapahtuman koordinaattorilla ei herännyt erityisiä toiveita tässä asiassa. Sähköpostitse lähetetyt tutkimuskysymykset ja niiden vastaukset löytyvät kokonaisuudessaan myös työn liiteosioista (Liite 1).

8.2 Tapahtumanjärjestäjän haastattelu

Haastatteluun valittujen kysymysten tarkoituksena oli tarkentaa tapahtumanjärjestäjiltä saatavaa tietoa. Haastattelun luonne oli rento, ja kysymyksiä esitettiin sen mukaan, kun ne koettiin tarpeellisiksi. Joihinkin kysymyksiin vastaukset tulivat keskustelun edetessä, ja siksi jokaista kysymystä ei käyty erikseen läpi. Haastattelu eteni omassa tahdissaan kuten teemahaastatteluun kuuluu. Tapahtumanjärjestäjän haastattelu järjestettiin Tampereella tammikuussa 2019.

Juoksutapahtuman päällikön mukaan ulkoliikuntatapahtuman esteettömyystoimet alkoivat ensimmäisten joukossa vuonna 2008. Muutamaa vuotta myöhemmin myös pienemmät ulkoliikuntatapahtumat alkoivat kiinnittää aiempaa enemmän huomiota esteettömyyteen. Heti alkuun haastateltava halusi kuitenkin selventää asiaa seuraavasti:

”Kehitys juoksutapahtuman esteettömyyden eteenpäin viemiseksi ei ole ollut valitettavasti koko ajan nousujohteista. Johtuen siitä, että viimeisen parin vuoden aikana kävijämäärät ja taloudelliseen puoleen liittyvät asiat eivät ole antaneet riittävästi mahdollisuuksia siihen (esteettömyyden toteutumiseen).” (Juoksuliikuntatapahtuman päällikkö 31.1.2019.)

Tapahtumapäällikön mukaan vielä muutamia vuosia sitten tapahtumassa esiintyneiden artistien keikat tulkattiin aina viittomakielelle, mutta siitä jouduttiin luopumaan säästöjen vuoksi. Tapahtuman reiteistä yksi on yhä esteetön, ja matkan varrelta löytyy tarvittaessa avustajia. Reitti on käyty läpi alan asiantuntijoiden kanssa, jotta voidaan varmistaa sen soveltuvuus myös liikuntarajoitteisille henkilöille.

Haastattelun aikana oli selvää, että asia on tapahtumalle hyvin tärkeä. Kuitenkin osallistujamäärien laskiessa on jouduttu miettimään, mitä kaikkea voidaan ylläpitää niin, että laatu säilyy. Esteettömyysratkaisuja olisi juoksutapahtuman päällikön mukaan tärkeää tehdä paremmin, mutta enempään ei kaupallisella tapahtumalla ole yksinkertaisesti resursseja. Toisaalta, tapahtuma on myös ollut hieman pettynyt alhaiseen liikuntarajoitteisten henkilöiden kävijämäärään esteettömyysratkaisuista huolimatta. Liikuntarajoitteisille henkilöille on suunnattu tapahtumaan liittyvää mainontaa esimerkiksi sähköpostien kautta ja SoveLi ry:n sivuilla. Siitä huolimatta liikuntarajoitteisia henkilöitä ei ole osallistunut tapahtumaan riittävästi suhteessa siihen, kuinka paljon esteettömyyden järjestämiseen on käytetty aikaa ja rahaa. Tapahtumapäällikkö toivoi keksivänsä keinoja, joilla voisi kannustaa enemmän liikuntarajoitteisia henkilöitä mukaan tapahtumaan. Jos heitä tulisi lisää, myös järjestäjät olisivat valmiita tekemään enemmän töitä tapahtuman esteettömyyden ja saavutettavuuden eteen.

Vaikka joinakin vuosina liikuntarajoitteisten henkilöiden osallistuminen on ollut vähäisempää kuin toisina, tapahtuma piti tärkeänä tiettyjen esteettömyystoimien toteutumista. Peruspalveluista pidetään tiukasti kiinni. Tapahtumapäällikön mukaan tällaisia palveluita ovat esimerkiksi esteetön katsomo ohjelmalavan edessä, esteettömät vessat niin tapahtuma-alueella kuin reittienkin varrella ja esteetön reittivaihtoehto. Tapahtuma on saanut näistä palveluista runsaasti positiivista palautetta. Päällikön mukaan on selvää, että näistä palveluista pidetään kiinni myös tulevaisuudessa. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole mahdollista panostaa enempää. Juoksutapahtuman päällikkö toivoo, että jokin taho tukisi taloudellisesti tapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden järjestämistä.

"Uskon, että moni tapahtuma haluaisi varmasti viedä tapahtuman esteettömyyttä eteenpäin, jos siihen saisi edes jonkinlaista tukea." (Juoksuliikuntatapahtuman päällikkö 31.1.2019.)

Vuoteen 2011 asti liikuntarajoitteisia kävijöitä oli enemmän kuin viime vuosina. Asiakkaita saapui bussilasteittain esimerkiksi palvelutaloista ja tuetun asumisen yksiköistä. Tällaiset porukat ovat kuitenkin vähentyneet viime vuosina huomattavasti, ja päällikkö epäili sen

johtuvan erilaisista säästösyistä. Lisäksi hän totesi, että pelkästään tapahtuman kesto voi rajoittaa joidenkin ihmisten osallistumista. Kuuden tunnin tapahtuma sisältää urheilullisen osuuden lisäksi artistien täysmittaiset keikat. Silloin tapahtuma voi kestää liian pitkään esimerkiksi pyörätuolissa istuvan henkilön kannalta.

Juoksutapahtuman päällikön mukaan se, että tapahtuma on toteutettu esteettömästi jo vuodesta 2008, on täysin alan asiantuntijan Kirsi Mustalahden ansiota. Mustalahti vastaa Esteetön taide ja kulttuuri ry:n toiminnasta. Yhdistyksen tavoitteena on parantaa Suomen kulttuuri- ja tapahtumakentän saavutettavuutta ja edistää kaikkien ihmisten tasavertaista ja esteetöntä osallistumista kulttuuritapahtumiin. Vuonna 2016 Kirsi Mustalahti perusti Esteetön taide ja kulttuuri ry:n ohelle ACCAC Global yhdistyksen, jonka tarkoituksena on valvoa ja tukea kansainvälisellä tasolla esteettömien kulttuuritapahtumien toteutumista. (ACCAC Global; Mustalahti 2019, sähköpostiketju.)

Mustalahden ansiosta juoksutapahtuman esteettömyyteen panostettiin erityisesti vuodesta 2011 lähtien, kun tapahtuma laajeni myös toisille paikkakunnille. Juoksutapahtuman päällikön kanssa toteutettua haastattelua täydennettiin tiedustelemalla Kirsi Mustalahden näkemyksiä tulevaisuuden esteettömien ja saavutettavien ulkoliikuntatapahtumien toteutuksesta. Hänen mukaansa aihe on erityisen tärkeä myös EU:n asettaman toimilinjan takia. Sen tarkoituksena on edistää inklusiota vapaa-ajan aktiviteettien osalta vuoteen 2020 mennessä.

”Kulttuuri kuuluu lainsäädäntömme mukaan kaikille niin kokijoina kuin tekijöinä, joten osallistumisen mahdollisuuksien edistäminen myös liikuntatapahtumien osalta on erittäin tärkeää. Se millä tavalla uudet osallistujat saadaan sitoutetuiksi mukaan, on sitten oma kokonaisuutensa. Millä keinoilla ja kanavissa asiasta tiedotetaan, jotta viesti menee kentälle.” (Kirsi Mustalahti 1.2.2019).

Mustalahti toimi juoksutapahtuman esteettömyysasiantuntijana aina vuoteen 2017 asti. Siitä eteenpäin tapahtuma on toteuttanut esteettömyyttä ja saavutettavuutta parhaansa mukaan. Osallistujamäärän lasku on tapahtumapäällikön mukaan vaikuttanut siihen, miksi joitakin toimia on jouduttu karsimaan. Tapahtuman rentohenkisyydellä ja tietyillä esteettömyystoimilla pyritään luomaan kaikille mahdollisimman yhdenvertaiselta tuntuva tapahtuma. Se ei kuitenkaan riitä kaikille ja silloin valitettavasti jotkut kävijöistä voivat osallistua vain osaan tapahtumasta. Tapahtuman budjettia on jouduttu kiristämään myös siksi, ettei esteettömiä palveluita tarvitsevia osallistujia ole tarpeeksi.

Juoksutapahtuman päällikön mukaan Suomen ulkoliikuntatapahtumien tilannetta on vaikea arvioida. Hän kuitenkin uskoo, että myös muiden tapahtumien järjestäjät pitävät esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumista tärkeänä. Vaikka moni ulkoliikuntatapahtuman järjestäjä todennäköisesti haluaisi panostaa esteettömyyteen, saattaa sen vaatima työmäärä ja siitä aiheutuvat kustannukset nousta liian suureksi esteeksi tapahtumanjärjestäjille. Tapahtumapäällikkö uskoo, että tahtoa varmasti löytyy, mutta on eri asia, löytyykö eri ulkoliikuntatapahtumilta yhtä paljon resursseja.

8.3 Asiantuntijan haastattelu

Ulkoliikuntatapahtumien järjestäjille suunnattujen tutkimuskysymysten ja haastattelun vastauksia tarkennettiin vielä asiantuntijahaastattelun avulla. Näin opinnäytetyöhön pyrittiin saamaan mahdollisimman laaja näkemys esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisesta nykyisin. Haastattelu järjestettiin Helsingissä Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta ry:n esteettömyyden asiantuntijan Jukka Parviaisen kanssa helmikuussa 2019.

Haastattelun ensimmäiset tutkimuskysymykset käsitelivät esteettömien ja saavutettavien ulkoliikuntatapahtumien nykytilannetta ja tapahtumien tulevaisuudennäkymiä. Parviaisen mukaan nykytilanne tällaisten tapahtumien osalta on suoraan sanottuna huono. Hän totesi tietävänsä vain muutamia ulkoliikuntatapahtumia, joissa esteettömyys ja saavutettavuus on huomioitu. Tulevaisuudessa tilanne toivottavasti kuitenkin paranee. Esteettömyys kehittyy jatkuvasti, ja samalla esteettömiä tiloja tarvitsevien henkilöiden määrä kasvaa. Parviainen toivoo, että tulevaisuudessa tapahtumat ymmärtäisivät paremmin sen, että tarjoamalla esteettömiä palveluita myös asiakaskunta laajenee. Konkreettiseksi esimerkiksi hän antoi Pajulahden Urheiluopiston:

”Urheiluopistojen esteettömyyskartoitusten jälkeen Pajulahti alkoi tekemään paljon töitä esteettömyyden toteutuksen eteen, esimerkiksi rakentamalla esteettömän asuntolan ja panostamalla ylipäätään esteettömiin ja saavutettaviin ratkaisuihin. Tällä hetkellä Pajulahden yksi isoimmista asiakasryhmistä muodostuu erityisryhmistä. Esteettömyysratkaisujen kautta he ovat saaneet paljon asiakkaita Pajulahteen.” (Parviainen 6.2.2019.)

Parviaisen mukaan tapahtumanjärjestäjiä ei voi kuitenkaan pakottaa esteettömiin ja saavutettaviin ratkaisuihin. Sen täytyy lähteä tapahtumanjärjestäjien kiinnostuksesta, ymmärryksestä ja tahdosta. Tapahtumia voisi tukea antamalla opastusta siitä, miten esteetön ja saavutettava tapahtuma järjestetään, Parviainen totesi. Apua on tarjolla, jos sitä vain halu-

taan. Parviainen listasi esimerkkeinä soveltavan liikunnan apuvälinetoiminnasta vastaavan SOLIA:n ja Malike-toiminnan. Avusta huolimatta esteettömyyden ja saavutettavuuden jatkumo jää usein puuttumaan.

”Monissa tapahtumissa on se ongelma, että ensimmäisenä vuonna olemme mukana auttamassa esteettömyyden toteutumisessa, mutta seuraavana vuonna se jo unohdetaan. (Parviainen 6.2.2019.)

Tapahtuman hyvien palveluiden ja kokemusten kautta positiiviset kokemukset usein kerääntyvät. Jos esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen toteutusta on mahdollista jatkaa, miksi siitä pitäisi luopua jo heti seuraavana vuonna?

Juoksutapahtuman päällikön kanssa nousi esiin toive mahdollisesta tukirahasta, jonka avulla erityisesti kaupalliset tapahtumat voisivat toteuttaa esteettömyyttä ainakin joiltakin osin. Viimeisen kysymyksen tarkoituksena oli herättää asiantuntijan ajatuksia siitä, voisiko tällainen toimia. Parviainen pohti, miksi ulkoliikuntatapahtumien esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen toteutumiseen tulisi saada tukea. Hän nosti esiin YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista. Sopimuksen keskeisin sisältö tiivistyy yhdenvertaisuuteen ja syrjinnän kieltoon.

”Esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen toteutus ei välttämättä vaadi kovin suurta rahallista panostusta. Esimerkiksi 3D-tulostuksella pystytään itsekin jo melko edullisesti tulostamaan mallikarttoja esimerkiksi näkövammaisia henkilöitä varten. Lisäksi, jos esteettömiin ratkaisuihin kerran panostaa, niitä voidaan hyödyntää vuodesta toiseen.” (Jukka Parviainen 6.2.2019.)

Loppuun Parviainen lisäsi vielä sen, että esteettömistä ratkaisuista hyötyvät kaikki. Esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen toteutus ei kohdennu pelkästään niitä tarvitseville henkilöille, vaan jokaiselle tapahtumaan osallistuvalla. Esteetön ympäristö on kaikille hyväksi.

9 Pohdinta

9.1 Tulosten pohdinta ja johtopäätökset

Opinnäytetyön alussa tutkimukselle asetettiin tutkimuskysymys, jota lähdettiin pohtimaan kattavan teoriapohjan avulla. Tutkimuskysymys muodostui ajatuksesta ”Ovatko Suomessa järjestettävät ulkoliikuntatapahtumat toteutettu täysin yhdenvertaisesti kaikille?” Tarkoituksena oli syventyä tutkimaan sitä, miten esteettömyys ja saavutettavuus on otettu huomioon Suomen ulkoliikuntatapahtumissa ja mihin asioihin tulisi vielä kiinnittää huomiota, jotta jokainen voisi osallistua niihin vammasta huolimatta. Tietoperustan valmistumisen ohessa muodostui neljä tutkimuskysymystä. Koska tarkoituksena oli tehdä mahdollisimman monipuolinen ja laaja tutkimus aiheesta, syntyi ajatus, että tutkimustuloksia täydennettäisiin vielä kahdella haastattelulla. Mielestäni tämä oli hyvä ratkaisu, sillä vain sähköpostitse saatujen vastausten kautta tutkimus olisi saattanut jäädä melko suppeaksi. Tapahtuman järjestäjän ja asiantuntijan kanssa toteutetut haastattelut osoittautuivat loistavaksi keinoksi kerätä lyhyessä ajassa tärkeää tietoa esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisesta.

Koska aihe on hyvin laaja, tärkeäksi tekijäksi nousi tarkasti mietittyjen kysymysten kokonaisuus ja se, mitä tietoa niiden avulla saadaan. Tutkimuksen validiteetti eli pätevyys ilmaisee sen, kuinka hyvin on mitattu juuri sitä, mitä oli tarkoituskin selvittää. Kun tutkimuksen kohderyhmä on rajattu tarkoin ja kysymykset ovat oikeat, tutkimuksen validiteettia voidaan pitää hyvänä. (Hiltunen 2009.) Mielestäni tämän opinnäytetyön validiteettia eli pätevyyttä voidaan pitää hyvänä ja siten myös arvokkaana. Kohderyhmä on rajattu tiukasti nimenomaan ulkoliikuntatapahtumien järjestäjiin ja tutkimuskysymykset ja -menetelmät on valittu tarkasti kattavaan teoriaan pohjaten.

Ydinkysymysten ja haastattelun avulla saatujen vastausten pohjalta voidaan todeta, että jokainen tutkimukseen osallistunut tapahtuma toteutti esteettömiä ja saavutettavia ratkaisuja ainakin jollakin tasolla. Tapahtumissa tarjottiin infoa kuulutusten kautta, inva-paikkoja tapahtuma-alueen läheisyydessä sekä mahdollisuutta hieman lyhyempään, esteettömään reittiin. Suunnistustapahtuman kulkureitit oli kunnostettu ja tasoitettu erityisesti työntekijöitä ja katsojia varten. Juoksutapahtuman suunnitteluun oli palkattu asiantuntija huolehtimaan riittävien esteettömyystoimien toteutumisesta. Vaikka tutkimukseen osallistuneiden ulkoliikuntatapahtumien vastaukset olivat keskenään hieman erilaisia, on tärkeää todeta se, että jokainen toteutti esteettömyysratkaisuja ainakin jossain muodossa. Jokaiseen tapahtumaan oli myös osallistunut niin liikunta-, näkö- kuin kuulovammaisiakin henkilöitä.

Lisäksi jokainen tutkimukseen osallistunut tapahtuma oli saanut kohdallaan positiivista palautetta esteettömistä ja saavutettavista ratkaisuksista, mikä taas vahvistaa käsitystä siitä, että esteettömyysratkaisuille on todella ollut tarvetta.

Tutkimuksen reliabiliteetilla eli luotettavuudella ilmaistaan se, miten luotettavasti ja toistettavasti haluttavaa ilmiötä on tutkittu (Hiltunen 2009). Työn tutkimuksen reliabiliteettia olisi mahdollisesti voinut tarkentaa niin, että tutkimuskysymyksiin vastanneita ulkoliikuntatapahtumien järjestäjiä olisi ollut mukana enemmän. Saatujen vastausten perusteella ei pysty siis täysin arvioimaan, miten esteettömyys- ja saavutettavuustoimet toteutuvat kokonaisuudessaan Suomen ulkoliikuntatapahtumissa. Jokaisen ulkoliikuntatapahtuman kartoittaminen olisi yhdessä opinnäytetyössä ollut kuitenkin mahdotonta. Siitä huolimatta neljän ulkoliikuntatapahtuman ja asiantuntijan vastaukset olivat hyvin arvokkaita, ja niiden kautta on mahdollista saada suuntaa antava käsitys esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisesta. Suomessa tilanne on todennäköisesti parempi kuin monissa muissa maissa, mutta yhdenvertaisten tapahtumien eteen on täälläkin tehtävä vielä paljon töitä. Asiantuntijahaastattelun aikana Parviainen totesi tietävänsä vain muutamia ulkoliikuntatapahtumia, joissa esteettömyys ja saavutettavuus on huomioitu monipuolisesti. Tulevaisuudessa yhtäläisten esteettömyys- ja saavutettavuustoimien merkitys korostuu entisestään, koska väestö vanhenee ja liikuntarajoitteisia henkilöitä on jatkuvasti enemmän. Tapahtumien tulisi pystyä palvelemaan jokaista riippumatta osallistujien erilaisista tarpeista.

Esteettömän ja saavutettavan ulkoliikuntatapahtuman toteutumista voisi kuvailla ketjumaisena kokonaisuutena, jonka jokainen osa on yhtä tärkeä. Vanhan sanonnan mukaan ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki. Esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen kohdalla tämä pitää täysin paikkaansa. Yhden esteettömyys- ja saavutettavuusratkaisun puuttuminen heikentää ketjua ja vaikeuttaa palvelun soveltumista mahdollisimman monelle. Yhden ratkaisun puuttuminen ei tee palvelusta kuitenkaan täysin käyttökeltontonta. Mutta mitä tapahtuu ketjulle, kun esteitä on paljon eikä saavutettavuutta ole huomioitu tapahtumassa lainkaan?

Saatuja tutkimustuloksia voisi verrata tähän ketjumaiseen kokonaisuuteen. Jokaisella tapahtumalla on omat tavat, joiden puitteissa esteettömyys- ja saavutettavuusratkaisut toteutuvat. Ulkoliikuntatapahtumat ovat lähteneet rakentamaan esteettömyyden ja saavutettavuuden ketjua eri osa-alueilta johtuen toki myös siitä, että jokainen tapahtuma on erilainen. Haastavaksi esteettömyyden ja saavutettavuuden yhdenvertaisen toteutumisen tekee se, että jokainen ulkoliikuntatapahtuma on omalla tavallaan erilainen. Tapahtumia järjestetään ympäri Suomea, ja jokaisella tapahtumalla on omat mahdollisuutensa ja

haasteensa. Toisen tapahtuman reitti on hankalampi kuin toisen, eikä se välttämättä sovellu liikuntavammaiselle henkilölle. Jonkin tapahtuman vauhti voi tuntua niin kovalta, ettei näkövammaisen osallistujan olisi turvallista osallistua tapahtumaan. Ihmisten tarpeet siis vaihtelevat, mikä taas haastaa tapahtumanjärjestäjiä entisestään. Yhdenvertaisen ja monimuotoisen tapahtuman suunnittelu ei ole tapahtumienjärjestäjistä yksinkertainen asia ja se käy myös ilmi vastauksista. Suunnistustapahtuman pääsihteeri totesi, että tapahtuma rajaa automaattisesti liikuntarajoitteisia henkilöitä pois. Pyöräilytapahtuman koordinaattorin mukaan tapahtumassa ei ole ollut erityisiä opastus- tai tiedotuskanavia, minkä vuoksi osallistuminen vaatii aina avustajan. Juoksutapahtuman päällikköä haastateltaessa kävi ilmi, että ongelmana on myös resurssipula. Enempään ei yksinkertaisesti pystytä.

Täydellistä esteetöntä ja saavutettavaa tapahtumaa on tuskin olemassakaan. Kuten aikaisemmin ilmenikin, joissakin tapahtumissa reitti saattaa olla niin vauhdikas, että se voi aiheuttaa vaaran esimerkiksi näkövammaiselle henkilölle. Tietyillä järjestelyillä on kuitenkin mahdollista vaikuttaa siihen, että myös ulkoliikuntatapahtumat voidaan toteuttaa mahdollisimman esteettömästi ja saavutettavasti. Sen vuoksi opinnäytetyön tuotteena syntyi tarkistuslista esteettömän ja saavutettavan ulkoliikuntatapahtuman tueksi (Liite 2). Järjestäjiä varten laaditun tarkistuslistan tarkoituksena on varmistaa se, että tietyt esteettömyyden ja saavutettavuuden osa-alueet toteutuisivat. Yhdenvertaisessa tapahtumassa osallistumisen tulisi olla jokaisen oma päätös.

Opinnäytetyön tutkimustuloksista voi havaita vastaajien myönteisen asenteen aiheeseen. Esimerkiksi pyöräilytapahtuman koordinaattori piti esteettömyyden tarkistuslistaa hyvänä ideana. Hän koki tärkeänä myös sen, että asiantuntemusta ja apua on aina saatavissa. Kaikkien reaktio ei välttämättä ole samanlainen. Jos esteetömiin ja saavutettaviin ratkaisuihin ei ole panostettu aikaisemmin, saattaa syntyä muutosvastaisuutta. Miksi muuttaa asioita, kun ne ovat näin ihan hyvin? Psykologiassa termi ”muutosvastarinta” käsitetään ihmisen ominaisuutena pitää kiinni vanhoista tavoista, asenteista ja käsityksistä. Uuden kohtaaminen synnyttää epävarmuuden tunteen siitä, miten pärjäämme tulevaisuudessa. (Järvinen 2016.) Lisäksi esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen toteutus saattaa kuulostaa vaikealta, työläältä ja ennen kaikkea kalliilta. Resursseja lisätyölle ei yksinkertaisesti ole. Ristiriita on havaittavissa juoksutapahtuman päällikön ja esteettömyyden asiantuntijan kanssa käytyjen haastatteluiden välillä. Juoksutapahtuman päällikkö toivoisi rahallista tukea ulkoliikuntatapahtumien toteutukseen ja uskoo, että sillä saataisiin yhä useammat järjestäjät toteuttamaan esteettömiä ratkaisuja. Esteettömyyden asiantuntija näkee asian eri tavalla. Hänen mielestään esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen toteutus ei vaadi välttämättä kovin suurta rahallista panostusta erityisesti siksi, että esteetön ja saavutettava ympäristö kuuluu jokaisen ihmisen oikeuksiin.

Molemmat saattavat olla täysin oikeassa. Mitä vähemmän esteettömyyteen ja saavutettavuuteen on kiinnitetty huomiota, sitä enemmän rahallista panostusta tapahtumat todennäköisesti tarvitsevat yhdenvertaisten tapahtumien eteen. Toisaalta, jos tarvittavat mukautukset tiedostetaan jo hyvissä ajoin, on ne mahdollista toteuttaa mahdollisimman pienellä budjetilla kattavasti. Jo suunnitteluvaiheessa olisikin hyvä tiedostaa esteettömyyden ja saavutettavuuden todellinen tarve. Uskoisin, että tarpeen pohjalta on helpompi lähestyä myös taloudellista puolta: mihin kaikkeen rahallinen panostus on todella tarpeen? Entä minkä esteettömyyden osa-alueen voi toteuttaa mahdollisimman pienellä budjetilla? Taloudellisesta näkökulmasta merkittävää on myös se, että mitä useamman henkilön saavutettavissa tapahtuma on, sitä enemmän se vetää osallistujia puoleensa. Kun osallistujia on enemmän, myös tapahtumasta saatavat tulot kasvavat. Tapahtumanjärjestäjien tietoisuuteen tulisi saada se, ettei esteettömyys- ja saavutettavuustoimien tarvitse maksaa maltaita. Hyvällä suunnittelulla pystytään vaikuttamaan siihen, ettei yhdenvertaisen tapahtuman toteutumisesta tarvitse syntyä mittavia lisäkustannuksia. Keskustelu esteettömyyden hinnasta käy myös ilmi yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiän blogitekstissä:

”Esteettömyys ei maksa maltaita, mutta asenne, että esteettömyydellä ei olisi väliä, maksaa” (Pimiä 2019).

Juoksutapahtuman päällikön haastattelun aikana kävi ilmi, ettei liikuntarajoitteisia henkilöitä ollut osallistunut tapahtumaan riittävästi suhteessa siihen, kuinka paljon esteettömyyden järjestämiseen oli käytetty aikaa ja rahaa. Tämä on huoli, joka saattaa painaa monen ulkoliikuntatapahtuman järjestäjän mieltä. Jos esteettömiin ja saavutettaviin ratkaisuihin nähdään vaivaa, täytyy tapahtuman osallistujista löytyä niistä hyötyviä henkilöitä. Koska työn teoriansikin pohjalta voi todeta esteettömien ja saavutettavien palveluiden tarpeen, tulisi tapahtumien mielestäni kiinnittää entistä enemmän huomiota yhdenvertaiseen markkinointiin ja mainontaan. Jos tapahtumaan ei osallistu tarpeeksi liikuntarajoitteisia henkilöitä, se voi mahdollisesti viestiä tiedon puutteesta. Mainonta ei ole kohdannut oikeaa kohderyhmää riittävässä määrin. Liikuntarajoitteisille henkilöille esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioiminen on kynnyskysymys osallistumiselle. Sen vuoksi esimerkiksi esteettömiä reittivaihtoehtoja kannattaisi mielestäni mainostaa niin monipuolisesti kuin mahdollista. Mainontaa ja markkinointia kannattaa esimerkiksi toteuttaa liikunta-, näkö-, ja kuulo- vammaisille tarkoitettujen kanavien ja sivustojen kautta mahdollisuuksien mukaan.

Parviaisen haastattelun aikana nousi myös esiin se, ettei tapahtumanjärjestäjiä voi pakottaa esteettömiin ja saavutettaviin ratkaisuihin. Sen täytyy lähteä tapahtumanjärjestäjien omasta kiinnostuksesta, ymmärryksestä ja tahdosta. Suunnistustapahtuman järjestäjä oli

kuitenkin sitä mieltä, että vaihtuvien tapahtumanjärjestäjien vuoksi heitä tulisi jo hyvissä ajoin herätellä esteettömyyteen liittyvissä asioissa. Mutta kenen vastuulla tämä on? Asiantuntijan mukaan tapahtumalla itsellään. Suunnistustapahtuman järjestäjän mukaan uusia ideoita olisi hyvä saada muualta, esimerkiksi liikunta-alan opiskelijoita. Uutta tietoa on kuitenkin helpompi vastaanottaa silloin, kun ihminen haluaa oppia ja kehittyä. Saman voisi uskoa pätevän ulkoliikuntatapahtumien esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen toteutamisessa. Jos järjestäjällä ei itsellään herää tahtoa asiaan, on häntä vaikea siihen pakottaakaan. Toki alan ammattilaiset tai opiskelijat voivat olla tapahtumissa tukena, mutta esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen toteutuksen pitäisi syntyä tapahtumanjärjestäjien omasta tahdosta, ei pakosta.

Ulkoliikuntatapahtumiin ja erityisesti tapahtumajärjestäjien keskuuteen tulisi saada tunne siitä, ettei esteettömyyden toteutuminen ole rakettitiedettä. Omaa pohdintaa johdannosta lainaten: ”Tarkoituksena on lisätä tapahtumajärjestäjien ymmärrystä esteettömyydestä ja saavutettavuudesta niin, että niistä tulisi itsestään selviä laatutekijöitä tapahtumaa suunniteltaessa. Se vaatii asenteiden muuttumista ja tiedon lisäämistä.” Opinnäytetyöhön kertyi lopulta lähes kolmekymmentä sivua teoriaa. Toiveena on, että tämä työ ja sen mukana tuleva tarkistuslista (Liite 2) toimisi mahdollisimman monen ulkoliikuntatapahtuman apuna kohti esteettömämpiä ja saavutettavampia ratkaisuja.

Vastaus kysymykseen ”Ovatko Suomessa järjestettävät ulkoliikuntatapahtumat toteutettu täysin yhdenvertaisesti kaikille?” on selvä. Kaikki ulkoliikuntatapahtumat eivät ole Suomessa yhdenvertaisesti toteutettuja, ja esteettömien ja saavutettavien ratkaisujen eteen tulee tehdä vielä töitä. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, etteivätkö tietyt yksittäiset tapahtumat toimisi yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Esimerkiksi juoksutapahtuman päällikön kanssa käydyn haastattelun pohjalta on selvää, että kyseinen tapahtuma pyrkii toteuttamaan tapahtumaa niin yhdenvertaisesti kuin mahdollista. Myös sähköpostitse saaduista vastauksista voi tulkita, että jokainen tapahtuma toteuttaa ainakin jossain määrin esteettömiä ja saavutettavia ratkaisuja. Lisääntyvä esteettömyyden ja saavutettavuuden tarve ajaa tapahtumanjärjestäjät kuitenkin tilanteeseen, jossa osallistujien, yleisön ja työntekijöiden erilaiset tarpeet tulisi ottaa huomioon tasapuolisesti.

9.2 Tulosten luotettavuus

Työn tutkimuksen kautta saatujen tulosten kautta on mahdollista muodostaa suuntaa antava käsitys Suomen ulkoliikuntatapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden tilasta. Vaikka neljän ulkoliikuntatapahtuman vastaukset eivät kerro Suomen kaikkien ulkoliikuntatapahtumien esteettömyyden ja saavutettavuuden tilasta, saadaan niiden kautta tärkeää

tutkimustietoa erittäin ajankohtaisesta aiheesta. Laajaan ja monipuoliseen teoriapohjaan perehtymällä tutkimuskysymykset oli mahdollista luonnostella keräämään tietoa juuri siitä, mitä oli tarkoituskin mitata. Lisäksi opinnäytetyöhön valittujen lähteiden kriteerinä oli niiden korkealaatuisuus, ajankohtaisuus ja kansainvälisyys. Monipuolisten lähteiden ansiosta käsitteet pystyttiin määrittelemään luotettavasti työn teoriaosuuteen.

Tutkimuskysymyksen ”Millaisia esteettömyysjärjestelyjä tapahtumaa varten on tehty?” avulla lähestyttiin liikuntatapahtumien järjestäjiä heidän tärkeäksi kokemien esteettömyys- ja saavutettavuustoimien näkökulmasta. Toinen tapahtuma kiinnitti huomiota erityisesti siihen, että tapahtuman aikana informaatio kulkee niin kuulutusten kuin opasteiden kautta. Toinen tapahtuma taas tarjosi esteetöntä reittivaihtoehtoa osallistujille. Yhdenkään tapahtumanjärjestäjän vastauksesta ei käynyt ilmi, että kaikki esteettömyys- ja saavutettavuustoimet olisivat tapahtuman kohdalla täydellisiä. Se taas kertoo mielestäni siitä, että jokainen tapahtumanjärjestäjä koki voivansa vielä parantaa esteettömien ja saavutettavien palveluiden toteutumista ulkoliikuntatapahtumissaan.

Vaikka aihe koetaan monissa ulkoliikuntatapahtumissa ajankohtaiseksi ja tärkeäksi, saatetaan esteettömien ja saavutettavien toimien toteutumista kaunistella. Jos asiaan ei ole kiinnitetty huomiota, saatetaan se jättää mainitsematta. Tällä voi olla vaikutusta tulosten reliabiliteettiin eli luotettavuuteen (Hiltunen 2009). Unelmatilanne opinnäytetyön tutkimuksen kannalta olisi ollut se, että tapahtumia olisi itse päässyt havainnoimaan paikan päälle. Koska tämä opinnäytetyöprosessi alkoi vasta syyskuussa, oli kaikki tutkimukseen osallistuneet tapahtumat jo järjestetty vuoden 2018 osalta.

Hirsijärven ym. (1996, s. 136) mukaan kvalitatiivisten eli laadullisten ja kvantitatiivisten eli määrällisten tutkimussuuntausten erot ovat herättäneet keskustelua jo pitkään. Monet tutkijat ovat pyrkineet poistamaan tämän vastakkainasettelun ja käsittelemään kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta toisiaan täydentävinä suuntauksina. Opinnäytetyön tutkimusta olisi mahdollisesti voinut tarkentaa yhdistämällä kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen suuntauksia. Laadullisen tutkimuksen kautta työ sai monipuolisia näkökulmia esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilasta. Määrällisen tutkimusprosessin myötä tapahtumanjärjestäjiltä saatavaa tietoa olisi voinut rajata entistä tarkemmin, jolloin tutkimuksen vastaajamäärää olisi voitu kasvattaa. Toisaalta vastausten määrän kasvaessa niiden analysoinnista olisi tullut haastavampaa eikä jokaista vastausta olisi välttämättä pystynyt käymään kovin tarkasti läpi. Tutkimukseen olisi toisaalta voinut osallistaa myös eri kulttuuri- ja musiikkitapahtumia, joissa esteettömyys ja saavutettavuus on huomioitu monipuolisesti. Tällaisten tapahtumien esteettömyystoimien vertaaminen ulkoliikuntatapahtumiin olisi antanut entistä monipuolisemman näkemyksen yhdenvertaisten tapahtumien toteutumisesta

koko tapahtumakentällä. Työn kautta toteutettu tutkimus antoi kuitenkin tärkeitä näkökulmia esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilasta ja siitä, miten tapahtumanjärjestäjät ymmärtävät asian merkityksen.

Monipuolista teoriapohjaa ja ajantasaisia tutkimustuloksia pystyttiin hyödyntämään merkittävästi uutta ulkoliikuntatapahtumille suunnattua tarkistuslistaa luodessa. Aitoihin tarpeisiin suunnatun tarkistuslistan avulla työllä on todellista yhteiskunnallista merkitystä. Työn kautta toteutetun tarkistuslistan (Liite 2) tarkoituksena on, että jokaisen ulkoliikuntatapahtuman voisi toteuttaa niin esteettömästi ja saavutettavasti kuin mahdollista. Tarkoituksena on myös korostaa aiheen ajankohtaisuutta entisestään, koska mukautuksia tarvitsevia henkilöitä on yhteiskunnassamme entistä enemmän. Esteettömistä ja saavutettavista tapahtumista ja palveluista hyötyvät kaikki.

9.3 Oma oppiminen ja ammatillinen kehittyminen

Oma kiinnostukseni on jo pidemmän aikaa kohdistunut soveltavaan liikuntaan ja tapahtumien järjestämiseen. Nämä kaksi aihetta yhdistämällä saatiin luotua mielenkiintoinen aihe opinnäytetyöhön, jonka toteutus on kehittänyt omaa ammatillista osaamistani monipuolisesti kohti liikunta-alan asiantuntijuutta. Monipuolisen teorian myötä osaamiseni on kehittynyt esteettömyyden ja saavutettavuuden osa-alueilla valtavasti. Koen myös, että tieto- ja taitoperustani on kehittynyt esteettömien ja saavutettavien ulkoliikuntatapahtumien suhteen ja se on erityisen tärkeä taito tulevaisuudessa työelämässä. Opinnäytetyön prosessin myötä olen oppinut itsestäni sen, että tulevaisuudessa haluan olla mukana luomassa yhä esteettömämpiä ja saavutettavampia liikuntatapahtumia – yhdenvertaisesti.

Matka opinnäytetyön valmistumiseen on kuitenkin ollut vaiheikas. Haastavimmaksi osuudeksi koitui työn aloittaminen, koska tärkeältä kuulostavaa teoriataustaa oli paljon. Sen vuoksi alku oli hidas. Kun teoriatausta alkoi lopulta hahmottua, myös tekstiä alkoi syntyä. Syksyn ja alkukevään jatkuneen kirjoittamisen ansiosta koen kirjoittamisen taitoni parantuneen ja vahvistuneen. Vielä on kuitenkin opittavaa erityisesti tutkivan tekstin kirjoittamisesta. Koen kirjoittamisen kuuluvan yhteen vahvuuksistani, mutta tutkiva kirjoittaminen eroaa paljon siitä, mitä olen aikaisemmin kirjoittanut. Opinnäytetyöprojektin edetessä olen kuitenkin päässyt vahvistamaan osaamistani tutkimuksellisen tiedon keruussa ja sen käsitteilyssä.

On selvää, että työn valmistuessa oma kriittisyys on ollut koko ajan nousujohteista. Tämä voi johtua osaksi siitä, että tavoitteenani oli saada aikaan mahdollisimman monipuoliseen

ja korkealaatuiseen teoriaan perustuva opinnäytetyö, josta olisi konkreettista apua ulkoliikuntatapahtumien järjestäjille. Vaikka turha kriittisyys saattaa aiheuttaa stressiä, on se kohdallani osoittautunut positiiviseksi asiaksi. Kriittinen suhtautuminen työhön mahdollisti lopussakin sen, että jo pitkään valmiina olleissa tekstiosuoksissakin saattoi nähdä vielä korjattavaa. Mielestäni tämä kertoo myös siitä, että opinnäytetyön kirjoittamisen aikana on tapahtunut paljon oppimista. Alussa kirjoitetut teoriaosuudet ovat muokkaantuneet matkan varrella, koska lopulta on osannut erottaa tarkemmin, mitkä osuudet ovat työn kannalta oleellisia.

Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta ry:n mukaan ulkoliikuntatapahtumiin rajautuneelle työlle oli tarvetta, koska sellaista ei ollut aikaisemmin tehty. Tiedostamalla tämän tarpeen ja merkittävyyden omat tavoitteet olivat korkealla, mikä oli taas motivaation säilymisen kannalta erittäin tärkeä asia. Ulkoliikuntatapahtumien vastausten kautta oli mahdollista kerätä tietoa esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilasta, joka on Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:lle tulevaisuuden kannalta arvokasta tietoa.

Opinnäytetyöprojekti on tarjonnut myös runsaasti verkostoitumismahdollisuuksia, jotka ovat olleet kasvattavia kokemuksia oman oppimisen ja ammatillisen kehityksen näkökulmasta. Tutkimuksen haastatteluosuudet osoittautuivat erityisen monipuolisiksi tavoiksi verkostoitua. Esimerkiksi, juoksutapahtuman päällikön haastattelun päätteeksi sain kutsun kevään juoksutapahtumaan. Tarkoituksena on observoida tapahtumaa erityisesti esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmasta. Mielestäni tämä tarjoaa loistavan mahdollisuuden omalle ammatilliselle kehittymiselle heti opinnäytetyön palauttamisen jälkeen.

Omasta kriittisestä työotteesta huolimatta olen tyytyväinen opinnäytetyön lopputulokseen. Teoriapohjaa on paljon ja sitä on peilattu niin tutkimuksen toteutusvaiheeseen kuin lopputuotoksena syntyneeseen tarkistuslistaankin (Liite 2). Toimeksiantajana toimineen Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta ry:n kautta saatu palaute on ollut kehittävää, monipuolista ja ennen kaikkea rakentavaa. Palautteen avulla on ollut mahdollista kehittää omaa työtään toimeksiantajan toiveiden suuntaan. Tällä hetkellä koen opinnäytetyön täyttävän toimeksiantajan asettamat tavoitteet ja toiveet. Myös oma tavoite laajasta teoriaan pohjautuvasta tutkimuksesta ja tarkistuslistasta toteutui. Tarkoituksena on, että tämä opinnäytetyö ja sen kautta syntynyt tarkistuslista toimisi apuna jokaiselle sitä tarvitsevalle ulkoliikuntatapahtuman järjestäjälle ja motivoisi heitä tekemään yhä enemmän esteettämiä ja saavutettavia ratkaisuja tulevaisuudessa.

Lähteet

ACCAC Global. Info & Yhdistys. Luettavissa: https://www.accac.fi/accac_info_2017 Luettu: 5.1.2019

Accessible Events 2012. A Guide for Meeting and Event Organizers. Luettavissa: http://www.meetingevents.com.au/downloads/Accessible_Events_Guide.pdf Luettu: 29.10.2018

ADA Checklist for Existing Facilities. 2010. Luettavissa: <https://www.adachecklist.org/doc/fullchecklist/ada-checklist.pdf> Luettu: 11.4.2019

ADA National Network. What is the Americans with Disabilities Act (ADA)? Luettavissa: <https://adata.org/learn-about-ada> Luettu: 11.4.2019

Ahola Sanna. Esteettömyys ja saavutettavuus ihmisoikeutena. Luettavissa: http://www.vike.fi/via/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=55 Luettu: 14.10.2018

Autismi- ja Aspergerliitto 2014. Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden 2014. Luettavissa: https://www.autismiliitto.fi/files/1766/Tilojen_esteettomyden_tarkistuslista_13.11.2014.pdf Luettu: 26.1.2019

Coskun B., Unlu G., Golshaei B., Kocak S. & Kirazci S. 2019. Comparison of the Static and Dynamic Balance Between Normal-Hearing and Hearing-Impaired Wrestlers. Luettavissa: http://mjssm.me/clanci/MJSSM_March_2019_Coskun.pdf Luettu: 21.1.2019

Cunningham K. 2012. Accessibility Handbook. United States of America.

Durstine L., Moore G., Painter P. & Roberts S. 2009. Exercise Management for Persons with Chronic Diseases and Disabilities. United States of America.

European Commission 2017. Commission Staff Working Document. Progress Report on the implementation of the European Disability Strategy (2010-2020). Brussels.

Heikkinen V. 2011. Selkokieli ja ymmärtämisen mahdollisuus. Luettavissa: https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:hwyhfVMCFwkJ:scholar.google.com/+selkokieli&hl=fi&as_sdt=0,5 Luettu: 21.1.2019

Helppo Liikkua. Esteettömän tapahtuman helppo liikkua -kriteerit. Luettavissa: <http://help-poliikkua.fi/tunnuksen-hakeminen/helppo-liikkua-kriteerit/esteettoman-tapahtuman-helppo-liikkua-kriteerit/> Luettu: 11.4.2019

Helsingin Kaupunki 2016. Standardoidut symbolit. Luettavissa: <https://www.hel.fi/helsinki-kaikille/fi/esteettomat-symbolit/standardoidut-symbolit> Luettu: 14.10.2018

Hiltunen L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Jyväskylän Yliopisto. Luettavissa: http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf Luettu: 13.2.2019

Hirsijärvi S., Remes P. & Sajavaara P., 1996. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä.

Invalidiliitto. ESKEH-kartoituslomakkeet ja -opas. Luettavissa: <https://www.invalidiliitto.fi/eskeh-kartoituslomakkeet-ja-opas> Luettu: 26.10.2018

Invalidiliitto. Esteettömyys. Luettavissa: <https://www.invalidiliitto.fi/tietoa/liikkumisen-tuen-palvelut/esteettomyys> Luettu: 26.11.2018

Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE. Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta VAU ry. Esteetön ja saavutettava liikuntatapahtuma -tarkistuslista. Luettavissa: <https://www.vammaisurheilu.fi/palvelut/esteettomyys> Luettu: 13.10.2018

Invalidiliitto. Esteettömän tapahtuman Helppo liikkua -kriteerit. Luettavissa: <https://www.invalidiliitto.fi/helppo-liikkua> Luettu: 7.3.2019

Juoksutapahtuman koordinaattori 6.11.2018. Vastannut sähköpostitse lähetettyihin tutkimuskysymyksiin.

Juoksuliikuntatapahtuman päällikkö 31.1.2019. Haastattelu juoksutapahtuman esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisesta.

Järvinen P. 2016. Talouselämä. Luettavissa: <https://www.talouselama.fi/uutiset/muutos-vastarinta-on-rakennettu-ihmismieleen/8601857d-65d9-3cae-8202-4b3f58fa1565> Luettu: 11.4.2019

KAMK, Tutkimuksen – Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite. Luettavissa:

<https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Tavoite-ja-tarkoitus> Luettu: 30.11.2018

Karinharju K., Tupala R., Kuusiluoma R., Jaakkola-Hesso S., Tommila H., Törne M. & Vuorsola S. 2014. Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi. LIEKA-hankkeen loppuraportti. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/80128/2014_B_7_lieka.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu: 12.4.2019

Kulttuuria kaikille 2018a. Moninaisuus. Luettavissa: http://www.kulttuuriakaikille.fi/selkokielella_moninaisuus Luettu 26.10.2018

Kulttuuria Kaikille 2018b. Kuinka edistää moninaisuuden huomioimista? Luettavissa: http://www.kulttuuriakaikille.fi/moninaisuus_kuinka_edistaa_moninaisuuden_huomioimista Luettu: 3.12.2018

Kulttuuria Kaikille 2019a. Symbolien Käyttö. Luettavissa: http://www.kulttuuria-kaikille.fi/saavutettavuus_symboleja_viestintaan_symbolien_kaytto Luettu: 12.1.2019

Kulttuuria Kaikille 2019b. Saavutettavuussuunnitelmat. Luettavissa: http://www.kulttuuria-kaikille.fi/tietoa_meista_palvelut_ja_yhteistyö_saavutettavuussuunnitelmat Luettu: 22.1.2019

Kulttuuria Kaikille 2015. Tapahtumia Kaikille! Opas saavutettavan kulttuurifestivaalin järjestämiseen. Luettavissa: http://www.cultureforall.fi/doc/tietopaketti_ja_opaat/Tapahtumia_kaikille_opas.pdf Luettu: 26.10.2018

Kuntaliitto. Saavutettavuusopas. Luettavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/verkko-opaat/saavutettavuusopas/1-2-mita-on-saavutettavuus> Luettu: 14.10.2018

Luontoon. Huosilammen esteetön polku. Luettavissa: <https://www.luontoon.fi/hossa/patikoitireitit> Luettu: 22.1.2019

Mustalahti K. 1.2.2019. Vastannut sähköpostitse lähetettyihin tutkimusta tarkentaviin kysymyksiin.

Niemi M. Palvelumuotoilu. Rajat ja rakkaus – Kuinka saavutettavuuskeskustelu luo parempaa suunnittelua. Luettavissa: <https://www.palvelumuotoilu.fi/tag/esteettomyys/> Luettu: 23.1.2019

Näkövammaisten erityistarpeet festivaaleilla ja erilaisissa ulkoilmatapahtumissa 2009. Luettavissa: http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketti_ja_opaat/nakovammaisten_erytystarpeet_festivaaleilla_ohjeistus.pdf Luettu: 28.1.2019

Näkövammaisten liitto ry 2018. Opasteet. Helsinki. Luettavissa: <https://www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys/rakennetun-ympariston-esteettomyys-ja-opasteet/opasteet-ja-ohjaavat-materiaalit/opasteet> Luettu: 12.1.2019

Opiskelukyky. Yhdenvertainen ja saavutettava opiskelukulttuuri. Luettavissa: <http://www.opiskelukyky.fi/yhdenvertainen-ja-saavutettava-opiskelukulttuuri/> Luettu: 20.10.2018

Papunet 2018. Saavutettavuus. Saavutettavien verkkosivujen suunnitteluopas. Luettavissa: <http://papunet.net/saavutettavuus/saavutettavien-verkkosivujen-suunnitteluopas> Luettu: 22.1.2019

Parviainen J. 6.2.2019. Asiantuntijahaastattelu.

Parviainen J. Liikuntapaikkojen esteettömyys. Luettavissa: https://oll.fi/assets/uploads/2013/04/VAU_esteettomyys-esitys.pdf Luettu: 22.1.2019

Pellikka R. Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettavissa: <https://stm.fi/megatrendit> Luettu: 11.4.2019

Pesola K. 2009. Esteettömyysopas mitä, miksi, miten? Suomen Invalidiliitto. Luettavissa: http://www.cultureforall.info/doc/tietopaketti_ja_opaat/esteettomyysopas.pdf Luettu: 13.10.2018

Perkins K., Columna L. & Lieberman L. 2013. Parents' Perceptions of Physical Activity for Their Children with Visual Impairments. Luettavissa: https://www.researchgate.net/profile/Luis_Columna/publication/287908572_Parents%27_Perceptions_of_Physical_Activity_for_Their_Children_with_Visual_Impairments/links/5900bb2a4585156502a01214/Parents-Perceptions-of-Physical-Activity-for-Their-Children-with-Visual-Impairments.pdf Luettu: 21.1.2019

Pimiä. 2019. Yhdenvertaisuusblogi. Luettavissa: <https://www.syrjinta.fi/-/esteettomyys-ei-maksa-maltaita-mutta-syrjivat-asenteet-tulevat-kalliiksi> Luettu: 11.4.2019

Pyöräilytapahtuman koordinaattori 25.10.2018. Vastannut sähköpostitse lähetettyihin tutkimuskysymyksiin.

Rintala P., Huovinen T. & Niemelä S. 2012. Soveltava liikunta. Liikuntatieteellinen Seura ry. Jyväskylä.

Removing barriers 2002. Tips and Strategies to Promote Accessible Communication. Luettavissa: https://fpg.unc.edu/sites/fpg.unc.edu/files/resources/other-resources/NCODH_PromoteAccessibleCommunication.pdf Luettu: 31.10.2018

Ruskovaara A. 2009. Invalidiliitto. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Helsinki. Luettavissa: <https://drive.google.com/file/d/0B3eK996uI4PxV0RHUkQ5YVc3alk/view> Luettu: 26.10.2018

Salo O. 2013. Viestintää kaikille – saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille. Helsinki. Luettavissa: http://www.kulttuuriakaikille.info/doc/tietopaketit_ja_oppaat/Viestintaa_kaikille_Saavutettavan_viestinnan_opas_kulttuuritoimijoille.pdf Luettu: 26.1.2019

Schleutker E. 2013. Väestön ikääntyminen ja hyvinvointivaltio. Mitä vaihtoehtoja meillä on? Luettavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110779/schleutker.pdf?sequence> Luettu: 20.10.2018

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Vammaisia tulee kohdella samalla tavalla kuin muita ihmisiä. Helsinki. Luettavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70097/Es200704.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu: 11.10.2018

Suomen liikuntalaki 10.4.2015/390

Suomen Standarditoimistoliitto SFS ry 2010. Esteettömyys. Osa 1: Johdanto ja periaatteet tuotteiden, palveluiden ja ympäristön suunnitteluun. SFS. Helsinki.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Suomen Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 5.5.2017/241. Luettavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7BBBCF040FC-C9A8-4859-B7B6-A2E8A40317AD%7D/127521> Luettu: 3.12.2018

Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta ry. Esteettömyys: liikuntatilojen olosuhdeneuvonta. Luettavissa: <https://www.vammaisurheilu.fi/palvelut/esteettomyys> Luettu: 12.10.2018

Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta ry. Soveltavan liikunnan apuvälinetoiminta SOLIA. Luettavissa: <https://www.vammaisurheilu.fi/palvelut/solia> Luettu: 29.1.2019

Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta ry. Yleisesti VAU:sta. Luettavissa: <https://www.vammaisurheilu.fi/mika-on-vau/yleisesti-vausta> Luettu: 13.10.2018

Suomen vammaisurheilu ja -liikunta 2011. Vammaisurheilulajien esteettömyyssidallöt – sisäliikuntatilat. Luettavissa: <https://www.vammaisurheilu.fi/palvelut/esteettomyys> Luettu: 23.10.2018

Suomen Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325

Suomen YK-liitto 2015. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Somero. Luettavissa: https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf Luettu: 7.10.2018

Suunnistustapahtuman koordinaattori 24.10.2018. Vastannut sähköpostitse lähetettyihin tutkimuskysymyksiin.

Tupala R., Inberg N. & Karinharju K. 2016. Oiva-työkalu esteettömyyden arviointiin ja raportointiin. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116190/2016_B_6_SAMK_OIVA_tyokalu_esteettomyyden_arviointiin_ja_raportointiin.pdf?sequence=2 Luettu: 10.4.2019

Valtiovarainministeriö. Saavutettavuus. Luettavissa: <https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi> Luettu: 12.10.2018

Vates-säätiö. Sosiaalinen ja psyykkinen esteettömyys. Luettavissa: <https://www.vates.fi/tietopaketti/tyoelaman-esteettomyys/sosiaalinen-ja-psyykkinen-esteettomyys.html> Luettu: 12.10.2018

Verhe I. 1994. Esteettä luontoon liikkumaan. Ulko- ja luontoliikuntapaikkojen soveltuvuus liikkumisesteisille. Helsinki.

World Health Organization. Blindness and vision impairment. Luettavissa: <https://www.who.int/blindness/en/> Luettu: 14.1.2019

Winnick J. 2010. Adapted Physical Education and Sport. United States of America. New York.

Ympäristöministeriön asetus esteettömästä rakennuksesta. F1 Suomen Rakentamismääräyskokoelma. Luettavissa: <https://docplayer.fi/93931-F1-suomen-rakentamismaarayskoelma-ymparistoministerion-asetus-esteettomasta-rakennuksesta.html> Luettu: 26.1.2019

Liitteet

Liite 1. Ulkoliikuntatapahtumien järjestäjien vastukset tutkimuskysymyksiin

1. Onko tapahtumassa ollut osallistujina/työntekijöinä esimerkiksi liikunta-, näkö- tai kuulovammaisia?

”Näkövammaisia on ollut (avustajineen) ja avustajalle olemme aina tarjonneet ilmaisen osallistumisen tapahtumaan. Lisäksi liikuntavammaisia (jalkaproteesi) on myös ollut tapahtumissamme mukana. Työntekijöinä ei lähimuistimme mukaan ole ollut, mutta mikään ei estäisi heitä osallistumasta taustahommiin monipuolisten työtehtävien vuoksi.” **Juoksutapahtuman koordinaattori**

”Tapahtumassa oli työntekijöinä liikuntaesteellisiä. Ainakin yksi pyörätuolilla liikkuva ja muutama, joilla on haastetta kävelyssä. Osallistujina oli tietääkseni muutama kuulovammainen. Vammaisista osallistujista ei ole tarkempaa tietoa. Tapahtuman kilpailuna rajaa automaattisesti liikuntarajoitteisia pois.” **Suunnistustapahtuman pääsihteeri**

”Pyöräilyssä tiedän olleen mukana näkö- sekä liikuntavammaisia. Kuulovammaisuus ei erotu tapahtumissamme millään tavoin kuulevista osallistujista, joten tätä on hankala tietää. Viittomakielentulkkeja en muista koskaan nähneeni kisakanslioissa. Näkövammaisille ei ole erityisiä opastus/tiedotuskanavia, eli osallistuminen vaatinee aina avustajan.” **Pyöräilytapahtuman koordinaattori**

2. Millaisia esteettömyystoimia tapahtumaa varten on tehty?

”Järjestelyistä ei ehkä erityisiä havaintoja. Infot: Kuulutukset, kyltit ja kisainfo/infohenkilöt, jotka ohjeistavat osallistujia. Nettisivut: Vain tekstimuodossa, ei ääniversioita.” **Juoksutapahtuman koordinaattori**

”Kilpailukeskuksen välittömässä läheisyydessä oli inva-parkkipaikka. Siitä tiedotettiin netissä. Joitakin yhteydenottoja tuli siitä, ettei ollut invakorttia, mutta toivottiin liikuntarajoitteisuuteen viitaten parkkipaikkaa mahdollisimman läheltä. Heille järjestyi parkkilippu sähköpostin välityksellä. Yksi yhteydenotto oli sellainen, että toivottiin parkkipaikalta esim. mönkijällä kyytiä katsomoon ja takaisin. Meillä ei valitettavasti ollut kapasiteettia tällaiseen palveluun ja kilpailukeskuksen ydin oli moottoriajoneuvovapaata aluetta. Ko. henkilö hankki sitten itselleen avustajan. Kulkureitit kilpailu-

keskuksessa oli kunnostettu ja tasoitettu. Niillä pystyi kulkemaan pyörätuolilla. Toisin niitä ei oltu pinnoitettu kertaluontoiseen tapahtumaan.” **Suunnistustapahtuman pääsihteeri**

”Tapahtumassa järjestettiin (muistaakseni) 2011 ja 2012 kymmenen kilometrin mittaisen esteettömän Täyskympin, johon pystyi osallistumaan erilaisen erityispyörin (kolmipyörät, avustajavetoiset, tandemit jne). Täyskymppiä lyhennettiin ja tehtiin 4 kilometrin mittainen kierros, joka ohjattiin kulkemaan kokonaan kevyenliikenteenväylillä. Tämä reitti on edelleen esteetön. Esteettömyyden johdosta tarkistimme kynnykset, järjestimme esteettömät pysäköintipaikat lähimmiksi ja selvitimme esteettömän reitin alakerrassa sijaitseviin suihkutiloihin. Reitillä ei ole rotvallon reunoja eikä liian suuria korkeuseroja. Avustajat osallistuvat tapahtumiimme ilmaiseksi. Koska ilmoittautumisjärjestelmässä ei ole tätä varten erillistä mahdollisuutta, ohjaamme näin asianomaisia ottamaan suoraan yhteyttä tapahtumatoimistoomme. Näin pysymme takaamaan henkilökohtaisen informaation suoraan osallistujalle. Samalla saamme itse infon erityisvaatimuksista, joita osallistuminen mahdollisesti asettaa järjestäjälle.” **Pyöräilytapahtuman koordinaattori**

3. Onko tapahtuma saanut palautetta mahdollisista esteettömyystoimista?

”Näkövammaisilta juoksijoilta on tullut kiitosta hyvästä reitistä, jossa ei yllättäviä kuoppia (tämä ihan yleisenkin turvallisuuden vuoksi toki).” **Juoksutapahtuman koordinaattori**

”Ainoastaan kiitosta parkkipuista” **Suunnistustapahtuman pääsihteeri**

”Tapahtumassa on lyhyt pyöräilyreitti, jossa myös erilaista oheisohjelmaa. Liikuntavammaiselle osallistujalle olisi mukava tarjota muuta kuin lasten rata; selkeästi lyhyt, mutta kuitenkin pidempi kuin 4 kilometrin lenkki. Tästä olemme saaneet myös palautetta yksittäisiltä asiakkailta ja pyrkineet heille, yhdessä suunnitellen, tekemään sopivia vaihtoehtoja.” **Pyöräilytapahtuman koordinaattori**

4. Millaista tietoa ja tukea koette tarvitsevanne tai haluaisitte saada lisää esteettömyyteen liittyen?

”Ei erityisiä toiveita” **Juoksutapahtuman koordinaattori**

”Kannattaisi ehkä herätellä tulevaa tapahtumaa jo nyt ajattelemaan näitä asioita. Koska emme järjestä vastaavaa tapahtumaa moneen vuoteen, kannattaa ”asenne

kasvattaa" tulevia tapahtumia. Tapahtuma järjestetään joka vuosi lähes samalla "sablunalla" kuin edellisinä vuosina mutta eri paikkakunnalla. Järjestelyissä keskitytään paljon kilpailullisiin sekä tuottaviin asioihin. Tällaiset "pienet" asiat helposti unohtuvat tai niihin ei ole resursseja. Voisi olla hyvä saada uusia ideoita muualta, esim. liikunta-alan opiskelijoilta. Olisikohan mitään projektia sitä varten?" **Suunnistustapahtuman pääsihteeri**

"Esteettömyyden pieni tarkistuslista (kuten lähettämäsi) toimii hyvin. Hyvä on myös, että asiantuntemusta ja apua löytyy erilaisista organisaatioista tarvittaessa." **Pyöräilytapahtuman koordinaattori**

Liite 2. Tarkistuslista esteettömän ulkoliikuntatapahtuman tueksi

ESTEETÖN JA SAAVUTETTAVA ULKOLIIKUNTATAPAHTUMA

ESTEETÖN JA SAAVUTETTAVA ULKOLIIKUNTATAPAHTUMA - tapahtumanjärjestäjän tarkistuslista

Rosa Havumäki 2019

Mitä asioita tulisi ottaa huomioon ennen tapahtumaa:

Merkitse rasti ruutuun, jos kyseinen asia toteutuu tapahtumassa.

Ennakkotieto ja viestintä

- Tapahtumaa mainostettaessa kerrotaan mahdollisimman tarkasti tapahtuman esteettömyysjärjestelyistä.
- Verkkosivujen sisältö on toteutettu kaikille ymmärrettävässä muodossa.
- Verkkosivujen kirjainkoko on joko riittävän suuri (suosituskoko 16) tai sen kokoa voi muuttaa tarvittaessa. Fontti on selkeä ja helppolukuinen.
- Viestinnässä on otettu huomioon se, että tieto ei välity kaikille vain tekstin kautta. Informaatiota välitetään mahdollisuuksien mukaan myös äänen ja kuvien avulla.
- Ennakkotietoa tarjotaan monipuolisesti jo ennen tapahtumaa: tapahtuma-alueen kartta on jaettu tapahtuman verkkosivuilla ja siihen on merkattu ainakin tapahtuman pohjapiirros, tapahtumapaikat ja olennaiset palvelut kuten infopiste, WC-tilat, ruokailupaikat ja esteettömät reitit.
- Tapahtumalla on vähintään yksi esteettömyydestä ja saavutettavuudesta vastaava henkilö. Hänen yhteystietonsa ovat helposti löydettävissä tapahtuman verkkosivuilta.

Tunne, että jokainen on tervetullut

- Tapahtumanjärjestäjät suhtautuvat myönteisesti esteettömyyteen ja saavutettavuuteen.
- Asiakaspalvelussa arvostetaan kaikkia ja toiminta on yhdenvertaista.
- Moninaisuus on otettu huomioon markkinoinnissa ja viestinnässä. Mainoksista ja ennakkotiedosta käyvät ilmi tapahtuman syrjinnänvastainen asenne ja se, että jokainen on tervetullut.
- Tapahtumaan on hankittu yleisavustajia avustamaan ja opastamaan.
- Järjestäjät ja yleisavustajat erottuvat selkeästi muista osallistujista.
- Verkkosivuilla ja tapahtumassa on tarkka ohjeistus siitä, miten toimia ja kehen voi ottaa yhteyttä, jos tapahtuman aikana havaitsee syrjintää tai häirintää.

Ilmoittautuminen

- Tapahtumaan on mahdollista ilmoittautua myös sähköpostitse tai puhelimitse verkkolomakkeen lisäksi.
- Ilmoittautumisen yhteydessä on mahdollisuus ilmoittaa avuntarpeesta, apuvälineistä, henkilökohtaisesta avustajasta ja allergioista.

Mitä asioita tulisi ottaa huomioon tapahtuman aikana:

Merkitse rasti ruutuun, jos kyseinen asia toteutuu tapahtumassa.

Pysäköinti ja saapuminen

- Tapahtuma sijaitsee lähellä julkisen liikenteen pysäkkiä.
- Saattoliikenteen kuten taksien pysähdyspaikat sijaitsevat esteettömän sisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä. Asiasta informoidaan etukäteen verkossa ja myös paikan päällä tapahtumassa.
- Tapahtumapaikan läheisyydessä on esteettömiä autopaikkoja, joiden leveys on vähintään 3,6 metriä.
- Kulkureitit esteettömiltä autopaikoilta ja saattoliikenteen pysähdyspaikoilta sisäänkäynnille on opastettu. Kirjaisinkoko on vähintään 7 - 10 cm. Opastus on katkeamaton.
- Avustajilla ja oppailla on tapahtumaan maksuton sisäänpääsy.

Sisäänkäynti

- Sisäänkäynti on katettu, hyvin valaistu ja helposti tunnistettavissa.
- Sisäänkäynti on toteutettu ilman tasoeroja.
- Jos sisäänkäynnissä on portaat, ne on varustettu hissillä, nostimella tai loivalla luiskalla. Luiskan leveys on vähintään 90 cm ja kaltevuus ulkotilassa enintään 5 %. Luiska ja portaat on varustettu molemminpuolisilla käsijohteilla.
- Sisäänkäynnin edustalla olevan tasanteen koko on vähintään 1,5 m x 1,5 m. Suositus on 1,8 m x 1,8 m.
- Oven kulkuaukon vapaa leveys on vähintään 85 cm ja mahdollisen kynnyksen korkeus enintään 2 cm.
- Jos esteetön sisäänkäynti on eri kuin pääsisäänkäynti, se on opastettu selkeästi tapahtumapaikalla ja verkossa.

Kulkuväylät

- Kulkuväylät ovat helposti havaittavia (erottuvat tummuuskontrastina ympäristöstä), pinnaltaan tasaisia, kovia ja luistamattomia.
- Kulkuväyliä ei ole kavennettu kalusteilla, mainoksilla tms.
- Kulkuväylien leveys on vähintään 1,5 metriä, jolloin tilaa on riittävästi myös ohittamiseen.
- Narut tai muut telineet eivät aiheuta kenellekään törmäys- tai kompastumisvaaraa. Kulkuväylillä sijaitsevat sähköjohdot on suojattu kouruilla.
- Kulkuväylien varrella on selkä- ja käsinojallisia istuimia levähtämistä varten.

Opastus tapahtuma-alueella

- Tapahtuma-alueella sijaitsee vähintään yksi pääopas, josta hahmottuvat tapahtuman pohjapiirros ja tapahtumapaikan olennaiset palvelut kuten WC-tilat, infopiste, ruokailutilat ja esteettömät reitit.
- Opasteet ovat yhdenmukaisia ja selkeitä. Lisäksi niiden pintamateriaali on heijastamatonta.
- Opasteita on asetettu riittävästi ympäri tapahtuma-aluetta eri korkeuksille isokokoisin kirjaimin. Tapahtuman opastus on katkeamaton.

Tapahtuma-alue ja tapahtuman sisältö

- Tapahtuman sisäänkäynnin läheisyydessä on infopiste.
- Tapahtuma-alueella sijaitsee riittävästi esteettömiä WC-tiloja.
- Esiintymislavan läheisyyteen tai katsomoon on esteetön kulku.
- Oheistilat, kuten taukotilat ja kahvilat ovat esteettömiä.
- Esteettömyys on huomioitu tapahtuman turvallisuus- ja pelastussuunnitelmassa.
- Tapahtuman informaatiota tarjotaan monikanavaisesti esimerkiksi pistekirjoituksen, selkokielen, kohokartan ja kuulutusten avulla.
- Keskeiset paikat on varustettu induktiosilmukalla ja ne on merkitty induktiosilmukan tunnuksella. Asiakaspalveluhenkilökuntaa on koulutettu apuvälineiden kuten induktiosilmukan käytössä.
- Tapahtumaan on järjestetty viittomakielinen tulkkaus.
- Tilaisuuden kaikissa puheenvuoroissa käytetään mikrofonia.
- Tapahtuman esteettömän reitin alku- ja loppupiste on merkitty selvästi.
- Tapahtumassa toimii ainakin yksi esteettömyydestä ja saavutettavuudesta vastaava henkilö. Myös jokainen tapahtuman työntekijä on valmistautunut avustamaan ja opastamaan tarvittaessa.
- Tapahtumanjärjestäjät ja vapaaehtoiset erottuvat selkeästi osallistujista esimerkiksi vaatetuksen avulla.